Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

СОВЕТСКЭ СОЮЗАЙ КОММУНИС ПАРТИИН БУРЯАДАЙ ОБКОМОЙ, БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ, МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДЭЙ ОРГАН

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-һээ гарана | № 189 (16712) | 1984 оной августын 18, суббото | Сэн 3 мүнгэн.

...ПСС-эй ЦК-гай ...ОЛИТБЮРОДО

...-эй ЦК-гай Политбюрогой ээлжээтэ заседани бо... дотор телевизионно дамжуулгын материально... баазые 1984—1990 онуудта хүгжөөхэ тухай ... хаража үзэбэ.

...ани дээрэ тэмдэглэгдэһэнэй ёһоор, һүүлэй жэл... телевидени ехээр хүгжэһэн байна. Кабельна ...иорелейнэ шэнэ лининүүд баригдаа, хүсэтэ те... ашаглалгада оруулагдаа, «Орбита», «Эк... «Москва» гэжэ замбуулинай түхеэрэлгэнүүд ...да үгтөө. Тэдэнэр ороной бүхы хото городууд... нютагуудай олонхи районуудта телевизионно ... хэхэ арга олгоно. Гэхэтэй хамта эрдэм-тех... хүгжэлтэ дэбжэлтын туйлалтанууд үнгэтэ олон ...тай телевизионно дамжуулгые хүгжөөхын, тэрэ... нилээд һайжаруулхын тула шэнэ арга бо... нээнэ.

...асуудалаар баталагдан абтаһан КПСС-эй ЦК-гай, Министрнүүдэй Соведэй тогтоол дотор телевизи... дамжуулгын станцинуудые, телевидени болон радио... объектнүүдые бариха, үргэдхэхэ, шэнэдхэн ... телевидениин хэмэл ододой түхеэрэлгэнүүдые ...мүн элдэб түхэлэй телевизионно түхеэрэлгэнүү... үйлэдбэрилхэ талаар шэглүүлэгдэһэн бүлэг ...буулганууды бэелүүлхээр хараалагданхай. Элэ ... бүхы ороной союзна ба автономито респуб... хизаарнууд болон областьнуудай хүн зо... ...визионно дамжуулгаар бүри гүйсэд хангаха, ...левидениин хүдэлмэриин хэмжээе бүхы дээрэнь ...лха арга олгохо байна.

...-эй ЦК-гай апрелиин (1984 он) Пленумэй ...ринүүдтэй зохилдуулан, арадай депутадуудай ...ай хүдэлмэрие саашадань нарижуулан һайжа... ажахын ба социально-соёлой байгуулалтын бү... хүн зониие хангалгада тэдэнэй үүргэ нүлөөе ...агада хабаатай зарим асуудалнуудые Политбю... хэлсэбэ. Арадай депутадуудай сельскэ, посел... ...едүүдэй, багашаг городуудай городской Сове... ...дрнүүдые шэлэжэ ололгые һайжаруулха, түбхи... ...тогтонижуулгые бэхижүүлхэ зорилготойгоор эдэ ...эй гүйсэдхэхэ комитедүүдэй һунгагдамал хүдэл... ...эй салин хүлһые, мүн совет хүдэлмэридэ ажал... ...оходонь промышленностиин, хүдөө ажахын, ара... ...рэлэй ба бусад һалбаринуудай мэргэжэлтэдтэ са... ...лэйнь хэмжээе ерэхэ жэлһээ дээшэлүүлхэ шуха... тоологдобо.

...Д. Ф. Устиновай Йеменэй Арадай Демократиче... ...публикын оборонын министр С. М. Касемтэй уул... ...улгүүдые КПСС-эй ЦК-гай Политбюро һайшаа... дотоодын политическэ ба уласхоорондын бусад ...асуудалнуудые зүбшэн хэлсээд, шиидхэбэри бата... ...ан байна.

...РЕВОЛЮЦИОНЕР, ...ЬШЕВИК, ЛЕНИНЕЦ

...Ильичэй дүү— ...новай түрэһөөр ...ойдо зорюулагда... ...хэ уншалганууд 16-да Москвада ...нэй Түбэй музей ...

...захяа заабари... ...дото дээрэнь бэе... ...элүүрые хам...гаалгын, совет гурим эмхидхэлгэдэ гүрэнэй ба партийна элитэ мэдээжэ ажал ябуулагша Д. И. Ульянов ехэ габьяатай байгаа гэжэ уншалганууд дээрэ тэмдэглэгдэзэ.

Д. И. Ульяновта зорюулагдаһан экспозици музейдэ нээгдэбэ. (ТАСС).

КПСС-эй ЦК-да, СССР-эй МИНИСТРНҮҮДЭЙ СОВЕДТЭ, ВЦСПС-тэ ба ВЛКСМ-эй ЦК-да

1983—1984 онуудта малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхын, мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхын, худалдахын түлөө Бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, Профессиональна Союзуудай Бүхэсоюзна Центральна Совет болон ВЛКСМ-эй Центральна Комитет хаража үзэбэ. Олохон колхоз, совхозуудай, ажахынууд хоорондын ба агропромышленна комплексын бусад предприятинуудай ажалшад партиин XXVI съездын, КПСС-эй ЦК-гай майн (1982 он) ба удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь бэелүүлэн, мал ажалай ашаг шэмые нилээд дээшэлүүлһэн, тэдэнэй тоо толгойе олошоруулһан, энэ һалбарине хүгжөөхэ талаар туйлагдаһан һайн үрэ дүнгүүдые батадхаһан, СССР-эй Эдеэ хоолой программые бэелүүлгэдэ горитой хубитаяа оруулһан байна гэжэ энэ асуудалаар баталагдан абтаһан тогтоол дотор тэмдэглэгдэнэ.

Агропромышленна комплексдо ородог предприятинуудай ба эмхинүүдэй коллективүүдэй хоорондохи харилсаа холбоон хүгжөөгдөө, нарижуулан һайжаруулагдаа, энэ хэрэгтэ районно, областной ба республиканска агропромышленна нэгэдэлнүүдэй үүргэ нүлөөн дээшэлүүлэгдээ гээд тогтоол дотор заагдана. Холимог тэжээлэй, микробиологическа, эдеэ хоолой, мяханай ба һүнэй промышленностиин, загаһанай ажахын, Сельхозтехникын предприятинуудай олохон коллективүүд эрхим шанартай холимог тэжээл болон тэжээлэй нэмэлтэнүүдые ехээр үйлэдбэрилжэ, хүдөө ажахыда эльгээхэ, малай фермэнүүдые, комплекснуудые техническэ талаарнь һайнаар хангадаг болоһон, хүшэр хүндэ хүдэлмэрие оньһожоруулһан байна.

Партийна, совет ажахын, профсоюзай ба комсомолой органууд социалис мүрысөөнэй үүргэ нүлөөе дээшэлүүлхэ талаар ехэ хүдэлмэри ябуулаа, мал ажалые саашадань хүгжөөхын, энэ һалбарида байгуулагдаһан үйлэдбэриин хүсые үрэ түгэсөөр ашаглахын, ажахын тоосоое нэбтэрүүлхын, алмалта арьбалалта хэхын, жаяг журам ба эмхидхэл һайжаруулхын, ажалай эрхэ байдал болбосон һайн болгохын, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхын, малай фермэ болон комплекснуудай хүдэлмэрилэгшэ бүхэнэй эсэсэй үндэр дүнгүүдые туйлахын түлөө тэмсэлдэ ажалша коллективүүдые элсүүлэн хабаадуулха талаар мүрысөөнэй үүргэ улам дээшэлһэн байха юм.

Бүхы орон доторнай малай үбэлжэлгын үедэ мяха, һү болон мал ажалай бусад продукци үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдаха түсэбүүд үлүүлэн дүүргэгдээ.

Гэхэтэй хамта зарим колхоз, совхозуудта, хүдөө ажахын бусад предприятинуудта мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхын, худалдахын, тэдэнэй шанарые һайжаруулхын тула бии байгаа арга боломжонууд гүйсэд дүүрэнээ хэрэглэгдэнэгүй гэжэ тэмдэглэгдээ. Урда тээхи үбэлжэлгэтэй сасуулхада, Узбегэй ССР-эй, Башкирай АССР-эй, Курганска областиин ажахынууд мяха, һү үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдалгаяа доошолуулжархиһан байна. Кировскэ, Челябинска, Тюменскэ, Кустанайн ба бусад хэдэн областьнуудай колхоз, совхозууд горитой һү дутуу үгөө.

Малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхын, мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилжэ, гүрэндэ худалдахын түлөө социалис мүрысөөнэй дүнгүүдые КПСС-эй ЦК, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК хаража үзөөд, илагшадые КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй ба ВЛКСМ-эй ЦК-гай Хүндэлэлэй грамотануудаар шагнаба.

6 союзна республика, 35 автономито республика, хизаар, область, автономито областьнууд, тэрэ тоодо Буряадай АССР, 200 хүдөөгэй район, колхоз, совхозуудай, ажахынууд хоорондын ба бусад предприятинуудай, эмхинүүдэй 1000 коллектив илаһанда тоологдожо, Хүндэлэлэй грамотануудта хүртөө.

Олон союзна ба автономито республикануудай, областьнуудай, хизаарнуудай, автономито областьнуудай һайн хүдэлмэри тэмдэглэгдэһэн байна.

1984—1985 онуудта малай үбэлжэлгые амжалтатайгаар үнгэргэхын, мал ажалай продуктнуудые ехээр үйлэдбэрилхын, гүрэндэ худалдахын түлөө Бүхэсоюзна социалис мүрысөөе үргэлжэлүүлхэ шухала гэжэ тоологдоо. 1984 оной дүрбэдэхи кварталай ба 1985 оной түрүүшын хахад жэлэй үрэ дүнгүүдые хараада абажа, Бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгүүд согсологдохо байна.

Союзна республикануудай Компартинуудай ЦК-нууд, партиин крайкомууд, обкомууд болон райкомууд, СССР-эй министерствэнүүд ба албан зургаанууд, союзна болон автономито республикануудай Министрнүүдэй Соведүүд, арадай депутадуудай хизаарай, областной, городской, районно, сельскэ ба поселково Соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүд, агропромышленна нэгэдэлнүүд, профсоюзуудай соведүүд ба комитедүүд, комсомолой комитедүүд мяха, һү болон мал ажалай бусад продукци ехээр үйлэдбэрилгэдэ колхоз, совхоз бүхэнэй, фермэ бүхэнэй нөөсэнүүдые гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэлгэдэ ажалша коллективүүдые элсүүлэн хабаадуулха зэргэтэй. Энэ жэлэй эрхэ байдалые хараада абажа, нийтын адууһа малда элбэг хүрэхэ бүдүүн ба шэмэтэ тэжээл нөөсэлхын, малай тоо толгойе олошоруулхын тула бүхы хэмжээнүүдые абаха шухала. Тэжээлэй цехүүдые, тэжээл бэлдэхэ техникэ саг болзор соогоо заһабарилха, тэдэнэй хүдэлмэрие һаадгүйгөөр ябуулха малай байрые үбэлдэ түгэс бэлдэхэ хэрэгтэй.

Мал ажалай хүдэлмэрилэгшэдтэ үйлэдбэриин, соёлой-ахуйн гуудалай шухала эрхэ байдал байгуулха тухай анхаралаа хандуулха ёһотойбди. Энээнэй тула моральна ба материальна урмашуулгын арга боломжые, харуулан ойлгуулгын агитацие гүйсэд дүүрэнээр хэрэглэхэ, фермэ болон бригадануудай хоорондо дэлгэрһэн мүрысөө эдэбхитэйгээр дэмжэхэ шухала.

Социалис мүрысөөнэй ашаг үрые дээшэлүүлгэдэ, ажалай бүтээсэ ехэдхэлгэдэ, продукциин үнэ сэнгые хямдаруулгада, ажалай журам бэхижүүлгэдэ партийна, профсоюзай ба комсомолой бүлэгүүдэй, депутатска постнуудай, арадай хиналтын бүлэгүүдэй ба постнуудай үүргэ шангадхаха.

* * *

Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илаһан хүдөө ажахын, агропромышленна комплексын предприятинуудай ба эмхинүүдэй ажалшадые, тэрээндэ хабаадаһан бүхы хүнүүдые КПСС-эй Центральна Комитет, СССР-эй Министрнүүдэй Совет, ВЦСПС ба ВЛКСМ-эй ЦК халуунаар амаршаад, мал ажалай продукци үйлэдбэрилгые хэлбэришэгүйгөөр дээшэлүүлхын, тэрэнэй шанарыень һайжаруулхын, СССР-эй Эдеэ хоолой программа бэелүүлхын, арбан нэгэдэхи табан жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэхын түлөө социалис мүрысөө улам үргэнөөр дэлгэрүүлхэ, КПСС-эй XXVII съездые нэрэтэй солотойгоор угтаха хэрэгтэ тэдэнэр горитой хубитаяа оруулха юм гээд батаар этигэн найдажа байһанаа мэдүүлбэ.

Нийтын адууһа малда үбһэ тэжээл ехээр бэлдхэжэ абаха халуун хаһын эхинһээ хойшо Хурамхаанай районой Уланхаанай совхоздо Дээдэ Баргажанай ой модоной ажахын тусхай звено эршэмтэйгээр ажаллана. Арбан хоёр хүнһөө бүридэһэн тус коллективтэ 170 гектар сабшалан хуряахаар даалгагданхай. П. М. Поповой хүтэлбэрилдэг тус звено энэ сабшаланһаа 2250 центнер үбһэ һүрилжэ тушааха даабаритай юм.

Ой модоной ажахыда үни удаан ажаллажа, пенсидэ гараһан Доржо Аюшеевич Галсанов жэл бүри тэжээл бэлдхэлсэдэг. Мүнөөшье энэ нүхэрнай эдэбхитэйгээр ажаллана.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: З. Надмитов Д. А. Галсанов хоёр сабшалан дээрэ хүдэлнэ.

Б. ГАДЬЯНОВАЙ фото.

ТАСС-ай МЭДҮҮЛГЭ

Һунгалтын урда тээ США-гай президент Р. Рейганэй хэлэһэн үгые һаяхан миндаһан дээрэ буулгаһан американ радиокомпанинууд текст уншахынгаа урда шагнагшадай дуулахагүйгөөр хэлэһэн үгэнүүдыень бэшэжэ абаһан байгаа.

Р. Рейган иимэрхүүгээр хэлэһэн байгаа гээд мэдээжэ болоо: «Минии оронойхид — американецууд! Россие хэтэ мүнхэдөө тоолохогүй хуулиин документдэ гар табибаб гэжэ таанадта баяртайгаар мэдээсэнэб. Табан минутаһаа бомбодолго эхилхэ!».

США-гай засаг захиргаанай толгойлогшо миил «наадалжа хэлэһэн байгаа» гэһэншүүгээр Сагаан байшанда энэ ушарые сагааруулхые оролдоно.

Үнэхөөрөөшье, Р. Рейган иимэрхүү хуулида гар табяагүй, бомбодолго тухай захиралтанууд энэ удаа үгтөөгүй байха юм. Харин президентын дэмы бэшэ хэлэһэн үгые Холбоото Штадуудта, бусад оронуудташье һанаагаа зобонгёор хүлеэн абтаһан байна.

«Крестово добтолгодо» уряанууд, хизаарлагданги ба унжагайранги ядерна дайн тухай һургаалнуудта, дэлхэй дээрэ США-е булимтархы байдалтай болгохо сэрэгэй-политическэ түсэбүүд дотор энээнэй урда хуулитаар найруулагдаһан һанаашалгануудынь энээхэн ябадалдань элирхэйлэгдэнэ гэжэ тэдэнэр зүб тоолоно. Мүнөө США-гай засаг захиргаан энээн тухай дуугай байхые оролдоно, гэбэшье бодото ябуулгануудынь хамаг юумые тайлбарилна. Ядерна, химическэ, юрын зэбсэг хэрэгсэлнүүд эршэмтэйгээр ехэдхэгдэнэ, шэнэ түхэлэй буу зэбсэг — замбуулинһаа сохилто хэхэ хэрэгсэлнүүд бүтээгдэнэ.

Гүрэнэй алалга хюдалгын политикые, дотоодынь ба гадаадынь политикын Вашингтондо таарадаггүй бэеэ даанхай оронууд тушаа сэрэгэй хүсэ хэрэглэлгые оруулалсан, бүхы онол арганууд хэрэглэгдэнэ.

Ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хизаарлаха ба хороохо хэрэг, буу зэбсэг үрдилгэн бүтээлгые болюулха ба хуряаха талаар бусад хэлсээнүүдтэ түбэг тодхор хэгдэнэ.

Эб найрамдалай ба уласхоорондын аюулгүй байдалые бэхижүүлхэ шэглэлээр США-гай ябуулга хэхэ дурагүй байһыень замбуулинда зэбсэг хэрэгсэлнүүдые дэлгэрүүлгые зайсуулан сараха тухай хэлсээ хэхээ арсаһаниинь дахинаа элитээр харуулаа.

Америкын мүнөөнэй засаг захиргаанай политика арадуудай бодото аша туһада зүришэнэ. Тэрэнь ерээдүйгүй ба тон аюултай юм. Тиимэһээ эб найрамдалые хүсэдэг бүхы хүнүүд ехэ һэримжэтэй байха болоно.

Һунгалтын урдахи зорилгоор Вашингтондо үе үе боллоод хэлэгдэдэг эб найрамдалые хүсэнэбди гэһэн худал хуурмаг гоё үгэнүүдынь хэниешье эндүүрүүлхэ ёһогүй. Эдэ гоё үгэнүүдэйнь бодото хэрэгүүдээр батадхагдадаггүй байһаниинь элитэ. Харин хэн нэгэн энээндэ этигэн ядадаг байгаа һаа, президент Р. Рейганэй һүүлшын «нээлтэнүүд» ойлгуулха зэргэтэй.

СССР-тэ дайсан харша ба эб найрамдалай хэрэгтэ аюултай США-гай президентын дайралтануудта Советскэ Союзда шүүмжэлэнгеэр хандана гэжэ мэдүүлхээр ТАСС этигэмжэлэгдэнэ.

Гүрэнүүдэй, нэн түрүүн ядерна зэбсэг хэрэгсэлнүүдтэй гүрэнүүдэй хүтэлбэрилэгшэдэй өөһэдынгөө арадуудай хуби заяанай түлөө, хүн түрэлтэнэй хуби заяанай түлөө даадаг үндэр харюусалгатай иимэрхүү ябадалынь таарангүй.

Энэ харюусалгые мэдэрэн, газар дэлхэй дээрэ амгалан тайбан байдалые сахин хамгаалхын тула Советскэ Союз боломоор бүхы юумэ хэдэг байгаа, хэхэшье юм. Холбоото Штадуудай хүтэлбэрилэгшэд одоошье харюусалгаяа ойлгожо, ябуулга хэдэг болохо бэзэ гэжэ арадууд хүлеэнэ.

...Э БҮХЭНДЭ—ЭЛБЭГ ТЭЖЭЭЛ

...ЭБӨӨ ДҮҮРГЭБЭ

...хэлдэ Түнхэнэй ...ананай совхозой ...мянган центнер ...улжа абаха түсэб... ...дэһэр бүхы арга хаража үзөөд, ...ээ 30.500 центхуряаха уялга ...мүнөө үедэ 21.100 ...бһэн һүрилэгдөөд ...хозой үбһэшэдэй ...дунда Октябриин ...орденто Дам...новач Эрдынеевэй ...эрхимлэнэ. Тэдэһэр 5800 центнер тэжээл бэлэдхэжэ, түсэбтэ даабаряа уридшалан бэелүүлбэ. Тэдэнэй хүндэдэ совхозой түб һууринда Ажалай Алдар солын Улаан туг үргэгдэнхэй.

Мүн дүршэлтэй механизаторнууд В. Ц. Даргуевай, В. М. Черневовэй хүтэлбэрилдэг звеногойхид түрүүшүүлһээ гээгдэхэгүй эрмэлзэлтэйгээр ажаллана.

В. ТУЛАЕВ.

...АЛТА ЮУ ...УЛААБ?

АЖАЛАЙ ЭМХИДХЭЛЭЙ ҺУЛАҺАА

...орой болотор хэгдэхэ хүдэлмэри һаатуулагдана. Мүн запас частьнуудай дуталдаһан дээрэһээ үбһэ хуряалгын техникэ һайнаар ашаглагданагүй.

— ГВК-6 түхэлэй тракторна тармуурай шүдэнүүд ехэ түргөөр эбдэрнэ. Эндэ тэндэһээ бэдэрхэ, хуушарһан детальнуудые бага сага заһабарилһан болоод лэ гэдэргэнь табиха ушар тохёолдоно. Эндэ районой «Сельхозтехника» нэгэдэлэй инженерно-техническэ хүдэлмэрилэгшэд, манайшье ажахын инженернүүд, механигууд саг болзортонь анхаралаа хүсэд хандуулаагүйнь харамтай, — гэжэ оньһожоруулагдамал звеное даагша А. Р. Тугаринов хөөрэнэ. — Техникэмнай бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлбэл, ажал хэрэгнай хэды урагшатай байха бэлэй.

Манай хөөрэлдөөе шагнажа байһан заводой директор А. И. Труднев, парткомой секретарь И. Д. Москвитин гэгшэд хуряалгын техникэдэ дуталдаһан запас частьнууд районой «Сельхозтехника» нэгэдэлэй баазада үгы гээд бэеэ сагааруулха юм.

Харин А. Г. Матвеев түрүүтэй ажахын инженерно-техническэ албанһаа саг соонь эдэ хүтэлбэрилэгшэдэй асуугаагүй, тэжээл бэлдхэхэ хүдэлмэридэ тэдэнэй шанга эрилтэ табяагүй дээрэһээл үбһэ хуряалга унжагайржа байна гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Алцагай совхозой И. И. Федосеевэй хүтэлбэрилдэг звенодо хүрэхэдэмнай, «Беларусь» тракторта шагтагалха косилкын үгы дээрэ'ээ, хүсэ ехэтэй тракторта гансал морин косилка шагтагалһан механизатор Анатолий Осокин үбһэ сабшажа ябаба.

—Энэшье косилка өөһэдөө хабсаргажа шадаһамнай болоо, — гэжэ Анатолий Павлович хөөрэнэ. — Түлишэ-түрхилгын зүйлөөр дуталданабди. Мүнөө мотоортоо нэмэхэ гэхэдэ, тоһон үгы. Хэзээ асарагдаха юм. Хүн зоншье ябанагүй.

Звеногой гэшүүдтэй танилсахада, гэрэй эзэн эхэнэрнүүд олон. Магазимнай хоёр наймаалагшадтай юумэл даа, үглөөгүүр эртэ, үдэшэ орой болотор хүдэлмэрилхээ ядаг юм. Тоһо, саахарэй үгышье һаань, хилээмэшье абаха бэлэйбди. Һургуули нигээд эхилхэнь. Үхибүүдэй хубсаһа, һуралсалай хэрэгсэлнүүдые автолавкааршье хадань асаруулхада болохол байгаа» гэлсэхэ юм.

— Энэ жэлдэ үбһэ хуряалгаяа эмхидхэл ехэ муутайханаар эхилээд байнабди. Мяха шүлэнһөө эхилээд, дуталдаха юумэн олон. Техникум, училищида һуража байһан манай эндэхи хүбүүд маанадтай хүдэлдэг, теэд тэдэндэ авансашье үгтөөгүй,— гээд Т. П. Лаврова хөөрэлдөөндэ оролсоно.— һая совхозоймнай хүтэлбэрилэгшэд эндэ ябахадаа эдэ асуудалнуудта харюу үгөөгүйл даа.

— Урдань ажалай дүнгүүд согсологдожо, үбһэшэдэй звено бүхэнэй хэһэн хүдэлмэри тухай дуулгагдажа байгша бэлэй. Мүнөө үбһэндэ ороһоор мүрысөөнэй дүнгүүд тухай юумэ дуулданашьегүйл даа.— гэжэ Л. Н. Бекетова голхорно.

Ямар шанартай үбһэ бэлэдхэжэ байнабта гэжэ асуухадамнай, И. И. Федосеев иигэжэ харюусана:

— Үбһэ хуряалгын эхилһэнһээ хойшо тэжээлэй шанар шалгагдаагүй. Һаяхан нэгэ эхэнэр машинаһаа буугаад лэ, сомооһоомнай үбһэ абажа байгаа һэн. Хэниинь, юуниинь байгаа юм мэдэнэгүйб.

Алцагай совхоздо үбһэ хуряалгада 22 звено гаранхай. Гэбэшье бидэнэй ябахада, 12 звенонь үбһэеэ үшөө сомоодүй байгаа бэлэй. Конторын үүдэндэ үбһэшэдэй звено бүхэнэй хэды шэнээн тэжээл бэлэдхэһыень харуулһан мэдээн сагаан саарһан дээрэ аржыса бэшээтэй. Теэд партбюрогой секретарь В. Д. Очиров, профкомой түрүүлэгшэ С. И. Шишмарев, ажахын мэргэжэлтэд үбһэшэдтөө саашань дамжуулхаяа ядаг юм? Кабинедүүд соо үлэшэхэ мүрысөөнэй дүнгүүд хэндэ хэрэгтэйб. Энэ талаар эдэ нүхэдһөө шангаар асууха саг хүрэжэ ерээ бэшэ гү?

«Мир» колхозой Дээдэ Бургалтайн отделенидэ сенаж даража эхилэнхэй. Гэбэшье, ажал хүдэлмэринь удаанаар лэ ябуулагдана. Аяар 5 үдэрэй туршада хүдэлһэн аад, нэгэ нүхыень хүсэд дүүргэнгүйгөөр нүгөөдыень эхилээд байна.

— Түрүүшынгээ нүхые үшөө нэмэхэ хүсэлтэйбди, — гэжэ бригадир Д. Д. Сосоров хөөрэхэ юм.

Хушагдаагүй тэжээлэй шанарай муудажа байһаниинь мэдээжэ. Эндэ Петропавловкын автотранспортна предприятиһаа ашаанай дүрбэн автомобиль хүдэлгэгдэнэ. Эндэһээ аяар 25 модо болохо Петропавловкаяа жолоошодынь үдэшэ бүри бусашана. Колхозой, автотранспортна предприятиин хүдэлмэрилэгшэдэй иимэ ушартай эбсэжэ байдагынь гайхалтай.

Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой витаминтай ногооной гурил бэлэдхэдэг агрегат гурбадахи халаанда хүдэлгэгдэнэгүй, тиимэһээ эндэ хорёод гаран хоногой туршада оройдоол 110 тонно гурил нөөсэлэгдэнхэй. Иимэшүү байдал XX партсъездын нэрэмжэтэ колхоздо үзэгдэнэ. Эндэ хоёр АВМ-0,65 агрегат хүдэлгэгдэдэгшье һаа, ажалай бүтээсэ тон бага.

Тус колхозой сенаж даража байһан звенодо хүрэжэ ерэхэдэмнай, ажахын тэжээл бэлэдхэдэг цехэй начальник А. В. Каленов шэнэ КСК-100 түхэлэй түхеэрэлгын эбдэршэһые заһабарилжа байба.

— Колхоздомнай техникэ заһабаридаг звено гэжэ үгы юм. Үбһэ хуряалгын үедэ хүдэлхэ тусхай звено бүридхэхэ тухай жэл бүри хөөрэлдэгшэбди, теэд энэмнай хөөрэлдөөгөөрөө үлэгшэ. Районой «Сельхозтехника» нэгэдэлтэй энэ талаар договор баталагдаагүй. Гансал нүүдэл САК түхеэрэлгэтэйбди. Тиимэһээ өөһэдөөл носолдохо баатай болонобди. Бэшэ звенонуудаараа ябаха сүлөө сагшье олдоногүй.

Сенаж даралга табадахи үдэрөө ябажа байбашье, оройдоол 500 гаад тонно бэлэдхэгдэһэн. Траншейнь захаар һолоомон дэбдигдээгүй. Тэндэ ороһон машина, тракторнуудай мөөрнүүд шорой шохой шэрэнэ ха юм.

Б. О. Шараповай, В. Д. Цыбиковэй хүтэлбэрилжэ байһан звенонуудаар ябахада, хоёр ондоо байдалтай. Үбһэ хуряалгын эхилһээр морин косилкатай, гар хажууршадай Б. О. Шараповай звеногойхид 700 гаран центнер үбһэ һүрилэнхэй. Б. Д. Цыбиковэй хүтэлбэрилдэг оньһожоруулагдамал звеногой гэшүүд мүн лэ эды шэнээн тэжээл бэлэдхэнхэй.

— Техникэмнай эбдэржэ урагшаа ябанагүйбди, — гэжэ косилкашан Н. Ж. Бадмаев хэлэнэ. — Мүнөөдэршье бригадирнай запас частьнуудые бэдэрхээ тракторааран Петропавловка ошохо баатай болоо.

Үбһэшэдтэй уулзажа хөөрэлдэхэдэ, хүдэлмэриин дүнгүүд саг болзортоо согсологдоногүй, колхозой хүтэлбэрилэгшэд үсөөн ябана, худалдаа наймаанай талаар үбһэшэдые хангаха асуудалнууд шиидхэгдэнэгүй гэлсэхэ юм.

Дурдагдаһан дутуу дунданууд районой ажахынууд болон хүн зониие хангаха эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдтэ КПСС-эй райкомой, арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй, РАПО-гой зүгһөө эрилтын һуладаһанһаал болоо.

Гэхэтэй хамта тохёолдоһон хүндэ эрхэ байдалда хүн зонойнгоо хүсэ шадалые зүбөөр элсүүлэн, үбһэ хуряалгаяа муу бэшээр эмхидхэһэн ажахынуудшье район дотор бии. Доржи Банзаровай нэрэмжэтэ колхоздо үбһэшэдэй 29 звеногой гурбаниинь түсэбтэ даабаряа дүүргэнхэй. Мүнөө эндэ үбһэ хуряалгада 364 хүн хабаадана. Хонишодой 24, һүнэй фермын хоёр коллективүүд үбһэ хуряалгада гаранхай. Сагаатайн отделенидэ силос даралга эршэтэйгээр ябуулагдажа байна. Оронгын сомоной, Селенгинскэ поселково Соведүүдэй үүсхэлые үшөөтынхид үргэнөөр дэмжээ. Нютагай эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэдэй, хүн зоной хүсөөр 80 гаран гектар намагтай, болдогтой газар гарсаар сабшагдажа, бухал табигдаад, колхоздо тушаагдаа. Үшөөтынхидэй дүй дүршэл районой ажахынуудта үргэнөөр дэлгэрүүлэгдэхэл ёһотой байгаа. Теэд энэ талаар горитой хүдэлмэри ябуулагданагүй.

Районуудай промышленна предприятинуудай, организацинуудай, эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд үбһэ хуряалгада хабаадажа байна. Гэбэшье оньһожоруулагдамал модоной ажахын, районой «Сельхозхимия» нэгэдэлэй, райпотребсоюзай, автотранспортна предприятиин, ПМК-589, СПТУ-гай, харгы заһабарилга-барилгын участогай коллективүүд шефтэ абаһан колхоз, совхоздоо ошожо, туһаламжа үшөө үзүүлээгүй байха юм.

КПСС-эй райкомой, арадай депутадуудай районно Соведэй гүйсэдкомой, РАПО-гой зүгһөө үбһэ хуряалгые эршэдүүлхэ талаар эрид хэмжээнүүд үшөөл абтаагүй байһаар.

З. ТЭЛИН,
Н. ДЕГТЯРЕВ,
С. РИНЧИНОВ,

Телевидени болон радиодамжуулгын гүрэнэй комитедэй, «Правда Бурятии», «Буряад үнэн» газетэнүүдэй тусхай корреспондентнүүд.

ШАГНАЛ

Хүгжэмэй искусствада ехэ габьяатай байһанайнь түлөө Буряадай гүрэнэй филармониин солистка Валентина Сергеевна **Савельева**, солист инструменталист Геннадий Константинович **Савельев** гэгшэдтэ Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указаар **«Буряадай АССР-эй габьяата артист»** гэһэн хүндэтэ нэрэ зэргэнүүд олгогдоо.

БҮГЭДЭ НИИТЫН ХЭРЭГ

Августын 23-да үнгэргэгдэхөөр зарлагдаһан ээлжээтэ полит-үдэр юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулине хубилган шэнэлхэ асуудалда зорюулагдаха.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гай секретарь М. С. ГОРБАЧЕВОЙ хүтэлбэри доро һаяхан үнгэрһэн КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой комисси дээрэ һургуулиин реформые бэелүүлгэдэ эхилэлэн оршондо һуралсалай шэнэ жэлые эхилэлтын асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэһэн байна. Һургуулиин реформые бэелүүлхэ талаар хаа хаанагүй хүдэлмэри ябуулагдажа эхилһэн тухай заседани дээрэ үгэ хэлэгшэд тэмдэглээ. Мүн баһа шиидхэгдээгүй асуудалнуудые хэлэгдэһэн байна.

Һургуулине хубилган шэнэлхэ гол үдхые олоной дунда ойлгуулан нэбтэрүүлхэ асуудалда анхарал хандуулагдаа. Һургуулиин реформые бэелүүлхэ хэрэгтэ совет олониитэ, хүн зон эдэбхитэйгээр хабаадаха ёһотой гэжэ заагдаа юм.

Полит-үдэрэй зарлагдахада, һургуулиин реформын гол асуудалнууд энэ талаһаань зүбшэн хэлсэгдэхэ ёһотой. Һургуулиин реформо соо табигдаһан эрилтын ёһоор, һургуулинуудай ба техническэ мэргэжэлэй училищинуудай һуралсалай шэнэ жэлдэ хэр зэргэ бэлдэһэн тухай асуудалда партиина комитедүүдэй элидхэлшэд онсо анхарал хандуулха зэргэтэй. Тиихэдээ энэ асуудал педагогическашье, ажалшадайшье коллективүүдтэ, түрэлхидэй олониитын эмхинүүдтэшье тон адляар шэглүүлэгдэхэ ёһотой. Мүнөөдэр тус хуудаһанда толилогдоһон материалнууд полит-үдэртэ бэлдэхэдэнь, элидхэлшэдтэ туһатай байха.

ТҮРҮҮШЫМНАЙ АЛХАМУУД ИИМЭ

Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулине хубилган шэнэлэлгые район дотор бодотоор бэелүүлхэ асуудалнууд КПСС-эй райкомой пленум дээрэ, районно болон нютагай Соведүүдэй сессинүүд дээрэ, багшанарай коллективүүдэй болон түрэлхидэй суглаанууд дээрэ харагдаа һэн. Табигдаһан асуудалнуудые тон һайнаар зүбшэжэ үзэһэнэй удаа һургуулинуудай материальна үндэһые һайжаруулгаар, һурагшадые ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлхэ асуудалаар, ерээдүйнь мэргэжэлнүүдые зүбөөр шэлүүлхэ, һургуулиие үйлэдбэритэй нягтаар холбохо талаар, мүн бүлэ дотор хүмүүжүүлгые һайжаруулгаар тодорхой хэмжээнүүд хараалагдаһан юм.

Арадай депутадуудай райсоведэй сессиин шиидхэбэриин ёһоор, һургуули бүхэндэ харьяата предприятинууд заагдажа, ажалай һуралсалай профильнууд тодорхойлогдоо һэн. Һэн түрүүн шиидхэгдэхэ ёһотой гол шухала асуудалнуудай нэгэн юун бэ гэхэдэ, һургуулиин байшангуудай оарилга ба хуушануудыень һэльбэн шэнэлэлгэ оолоно. Тиихэдэ һургуулида ороодүй хүүгэдэй эмхи зургаануудые олошоруулха, мүн багшанарай байха байрануудые бариха хэрэгтэй. Тон түрүүн Байгал Худариин дунда һургуулиин барилга дээрэ хэгдэжэ байһан хүдэлмэриие түргэдхэхэ шухала. 590-дэхи ПМК тус объекты удаан барижа байна. Барилгые нобшоруулха үндэһэн огто үгы байгаа. Тиихэдэ Селенгинск, Каменск посёлогуудта һургуулиин шэнэ байшангуудые барюулха асуудал бапал орео болоһхой.

КПСС-эй райком ба райсоведэй гүйсэдком тус асуудалые СССР-эй Гэгээрэлэй министерствын үмэнэ табяад, тэдэ барилгануудта капитальна һомололго хэгдэхэгүй гэһэншүү харюу абаһан байна. Тиимэһээ Селенгинскын ЦКК-гай, Каменскын предприятинуудай хүтэлбэрилэгшэд энэ асуудалнуудые өөһэд өөһэдынгөө харьяата министерствэнүүдэй үмэнэ эрид шууд табиха зэргэтэй. Нэрлэгдэгшэдһээ гадна бусадшье барилга хэгдэхээр болонхой. Жэшээнь, Байгал-Хударида пионернүүдэй байшан, Селенгинск, Выдрино, Худариин. посёлогуудта хүүгэдэй саадууд хэрэгтэй. Нэгэ үгөөр хэлэхэдэ, 1990 он болотор бэелүүлэгдэхээр хараалагдаһан хэмжээ ябуулгануудаймнай түсэбтэ нэрлэгдэгшэ объектнүүд оруулагданхай. Гэхэ зуура энэ түсэбые бэелүүлхын тула горитойхон хүдэлмэри ябуулагдаха болоно.

Зүгөөр ерээдүйн сагые хүлеэжэ пуултагүй. Тиимэһээ гол шухала эдэ асуудалнуудые шиидхэхэ хэмжээ ябуулганууд мүнөө хараалагдажа эхилээ. Онсолбол, Кабанскын пионернүүдэй байшангые үргэдхэхэ, Выдрино посёлогой эхин һургуулиин байшангай капитальна заһабариин хүдэлмэринүүд хэгдэнэ. Мүн Селенгинскын, Каменскын, Шергинэй, Бэрээнэй дунда һургуулинуудай дулаасуулгын системын заһабарилга хэгдэнэ. Тус хүдэлмэриие Селенгинскын 8-дахи СМУ, Байгалай модоной бааза, цементын завод, Селенгинскын ЦКК болон бусад предприятинууд ябуулна.

Олон һургуулинуудта гарай ажалай кабинедүүд түхеэрэгдэнхэй. Бүхы дунда болон найман жэлэй һургуулинуудай 8-дахи классуудай һурагшадта хүдэлмэриин һууринууд харьяата предприятинуудта гаргагдан үгтөө. Дүршэлтэй һурган хүмүүжүүлэгшэд мүн лэ томилогдонхой. Жэшээнь, Хандалын совхоздо Буряадай АССР-эй габьяата агроном Т. Ф. Дубкова, Байгалай туршалгын ажахыда агроном Г. Е. Капустина, Байгалай модоной баазада модо үйлэдбэрилгын цехэй начальник В. В. Заря болон бусад нүхэд һурагшадай ажалай һуралсалда хабаадан, һурган хүмүүжүүлэгшэдэй үүргые бэелүүлхэ байна.

Байгал Худариин, Селенгинскын һургуулинуудта механизаторнуудые, мебель бүтээдэг дархашуулые, барилгын мэргэжэлтэдые бэлдэдэг болохо зорилготойгоор һуралсалай шэнэ кабинедүүд бии болгогдохоор 1985 ондо түсэблэгдэнхэй. Мүн Клюевкэдэ һуралсалай цех нээгдэхэ.

Материальна үндэһэнэй зохисотой байһан һургуулинуудта үхибүүдые 6 наһанһаань һургадаг болохо түсэб табигданхай. Һуралсалай энэ жэлдэ Большереченскын, Шергинэй, Посольскын дунда һургуулинуудта, мүн Колесовой 8 жэлэй һургуулида 6 наһатай багашуул 1-дэхидэ абтахаар хараалагдана. Удаань Бэрээнэй, Каменскын, Выдринэй, Клюевкын дунда һургуулинууд иимэ гуримда оруулагдаха. Юрэдөө, 1990 он болотор 6 наһатайшуулые һургуулида абалган 85 процентдэ хүргэгдэхэ жэшээтэй.

Предприятинуудай болон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд һургуулиин, багшанарай эрилтые юрэнхыдөө зүбөөр ойлгоно. Энэ жэлдэ Байгал-Худариин совхоз хоёр байратай 2 гэр Корсаковай дунда һургуулиин багшанарта барижа үгөө. Шергинэй, Байгал-Худариин, Оймуорой дунда һургуулиин багшанар барандаа гэр байраар хангагданхай.

Һуралсалай болон хүмүүжүүлгын хүдэлмэриин шанарые һайжаруулха талаар районой багшанар нэгэ шэглэлтэйгээр хүдэлнэ. Хүмүүжүүлгын, ажалай һуралсалай гол шухала асуудалнууд багшанарай конференци дээрэ халуунаар зүбшэн хэлсэгдэхээр хүлеэгдэнэ.

М. ЛУКЬЯНОВ,
КПСС-эй Кабанскын райкомой секретарь.

МАНАЙ ГОЛ ЗОРИЛГОНУУД

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленум дээрэ баталагдаһан [illegible]

Һургуулиин реформо хадаа шата шатаар, үндэһэ яһатанай, нютаг нютагай онсо шэнжые хараада абалгатайгаар, арбан нэгэдэхи ба арбан хоёрдохи табан жэлнүүдэй туршада бэелүүлэгдэхээр хараалагдана.

Һуралсалай байгуулга хубилгагдаха байна. Хүүгэдые зургаан наһатайһаа һургуулида абадаг болоһонтой дашарамдуулагдан, юрэнхы эрдэмэй дунда һуралсал арбан нэгэн жэлэй болгогдохо.

Тиигэжэ эхин һургуулиин (I—IV классууд) болзор нэгэ жэлээр ута болгогдохо гээшэ. Энэ хадаа үхибүүдые уншалгада, бэшэлгэдэ, тоо бодолгодо, ажалай эхин дадалтай болгохо хэрэгтэ тон хангалтатай байхаар хүлеэгдэнэ. Тиигэхэ зуураа, һуралсалай «ашаан» гээшые хүнгэдхэжэ, саашадаа эрдэмэй үндэһэ һайнаар шудалалгадань нүлөөлхэ юм.

Гүйсэд бэшэ дунда һургуулида (V—IX классууд) мүнөөнэйхидэл тон адляар һурагшад табан жэлэй туршада эрдэмэй үндэһэ шудалха болоно. Юһэн жэлэй һургуули хадаа юрэнхы эрдэмэй гү, али мэргэжэлэй һургуулида саашадаа һуража, дунда эрдэм олохо үндэһэн боложо үгэхэ зэргэтэй.

[illegible] тын мэргэжэлэй һуралсал нэмэгдэхэ болоно.

Һургуулида ороодүй хүүгэдые эмхидхэлые саашадань һайжаруулха харгы замууд мүн лэ гол шэглэлнүүд соо хараалагданхай байна. Хүүгэдэй саадта үхибүүдые һургаха ба хүмүүжүүлхэ типовой программа зохёогдожо, ажабайдалда нэбтэрүүлэгдэхэ зэргэтэй. Тиихэдэ «Һургуули-хүүгэдэй саад» гэһэн һуралсалай-хүмүүжүүлгын шэнэ түхэлэй эмхи зургаан хүдөө нютагуудта бии болгогдохо.

«Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулине хубилган шэнэлэлгын гол шэглэлнүүдые бодотоор бэелүүлхэ асуудалнуудаар баталагдан абтаһан КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, мүн РСФСР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолнуудые, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. У. Черненкын заабаринуудые манай республикын гэгээрэлэй хүдэлмэрилэгшэд хүтэлбэри болгон, хазагайруулшагүйгөөр бэелүүлжэ эхилэнхэй. Тиигэжэ һуралсал-хүмүүжүүлгын, ажалай һуралсалай ба ерээдүйнь мэргэжэл шэлүүлгын хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулха талаар бодото алхам мүнөө жэлһээ хэгдэхэ ёһотой гэжэ манай [illegible]

[illegible] таар бэелүүлэгдэхэ юм. Онсолбол, юрэнхы дээрэ тус хэмжээ ябуулга 1986 ондо эхилээд, 1990 ондо түгэсэхэ.

Реформын гол зорилго хадаа һуралсалай, үзэл сурталай-политическэ хүмүүжүүлгын шанарые дээшэлүүлгэ, ургажа ябаа үетэниие ажабайдалда, общественный аша туһада ажалладаг байхаар бэлдэлгэ болоно. Һургуулиин реформодо зорюулагдан баталагдан абтаһан парти, правительствын бүхы тогтоолнууд соогуур энээхэн эрилтэ гол һудаһанийнь болгогдон гаранхай. Засагай дээдын зургаануудай тогтоолой ёһоор, сентябриин 1 бүгэдэ арадай һайндэр — Эрдэм мэдэсын үдэр гэжэ соносхогдоо бшуу. Юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудта, интернат һургуулинуудта хүүгэдэй байшангуудта, педагогическа һуралсалай зургаануудта сентябриин 1-дэ баяр баясхалангай жагсаалнуудые үнгэргэжэ, **коммунизмда һураха** гэһэн ленинскэ захяа заабариин үг удхые үшөө дахин гүнзэгыгөөр ойлгуулха, СССР-эй Конституциин хуудаһанда алтан үзэгөөр бэшээтэй **һураха эрхэ** тухай, мүн юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулиин гол шэглэлнүүдэй шухала зорилгонууд тухай, реформые бэелүүлгэдэ һурагшадай өөһэдынь үүргэ [illegible]

[illegible] бүрилдүүлхын тула багшанар хэшээлһээ гадуур хүдэлмэри үргэнөөр ябуулха болоно. Һурагшад хадаа ниитын-политическэ клубуудта, лекторнүүдэй бүлэгүүдтэ, агитбригадануудта, һургуулиин музейнүүдтэ, интернациональна хани барисаанай клубуудта, политинформацинуудые үнгэргэлгэдэ мүн лэ эдэбхитэйгээр хабаадуулагдаха зэргэтэй. Һурагша бүхэн газетэнүүдые болон журналнуудые шэнжэлжэ һураха зэргэтэй юм. Хүн зоной дунда ойлгууламжын хүдэлмэри ябуулха хэрэгтэ ахалагша классай һурагшадые хабаадуулжа болоно.

Энэ хүдэлмэриие ябуулхадаа, республика дотор бии байһан дүй дүршэлые шадамараар хэрэглэхэ шухала. КПСС-эй ЦК-гай июниин (1983 он), апрелиин (1984 он) Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэдээ, олон һургуулинууд һуралсал-хүмүүжүүлгын хүдэлмэриие нарижуулан һайжаруулгатай холбожо шадана. Новоильинскын, Шэнэ-Бэрээнэй, Үдын, Хориин 1-дэхи, Хэрээтын, Потанинай дунда һургуулинуудай, Улаан-Үдын 1-дэхи, 14-дэхи, 32-дохи, 35-дахи болон бусад һургуулинуудай педагогическа коллективүүд тэдэнэй тоодо ороно.

Ажалай һуралсалые, ажалда дуратайгаар хүмүүжүүлгые [illegible] лида горитой анхарал хандуулха шухала. Энэ талаар дүй дүршэлтэй болоһон ажахынууд республика доторнай яһала олон боложо байна. Жэшээ болгон, Хориин районой Үдын, Зэдын районой Оёорой совхозуудые, Бэшүүрэй районой «Победа», Яруунын [illegible]

[illegible] лиин реформо… даһан бүхы эр… лүүлхэдээ, зохё… дэлмэридөө б… дахын тула бүхы… хэ ёһотой.

П. Б…
Буряад…
гэгээрэлэй…

«АРАДАЙ ГЭГЭЭРЭЛЭЙ СОВЕТ ЁҺО ГУРИМАЙ ЭХИИЕ АГУУЕХЭ ЛЕНИН ТАБИҺАН ЮМ. КОММУНИС ПАРТИ БА СОВЕТ ГҮРЭН НЭГЭ ШУГАМТА, АЖАЛАЙ, ПОЛИТЕХНИЧЕСКЭ ҺУРГУУЛИ ТУХАЙ ЛЕНИНЭЙ ҺАНАЛ БОДОЛНУУДЫЕ УДАА ДАРААЛАН БЭЕЛҮҮЛЖЭ БАЙДАГ».

(Юрэнхы эрдэмэй ба мэргэжэлэй һургуулине хубилган шэнэлэлгын гол шэглэлнүүдһээ).

МАНДА ЮУН ХЭГДЭЭБ?

ҺУРАЛСАЛАЙ шэнэ жэл хадаа һургуулиин реформын бэелүүлэгдэжэ эхилэлгын түрүүшын жэл болоно. Харин һургуулиин эхилтэр тоотой үдэр үлэбэ.

Теэд КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй болон СССР-эй Верховно Соведэй сессиин шиидхэбэринүүдые бэелүүлхэ талаар манай район дотор юун хэгдээ гээшэб?

Һургуулиие хубилган шэнэлхэ хараатай хэмжээ ябуулганууд зохёогдожо баталагдаһан байна. Онохойн посёлогто һургуулинууд хоорондын һуралсалай-үйлэдбэриин комбинат баригдаха. Мүн 8-дахи классай һурагшадта хүдэлмэриин газар үгтэхэ, һуралсалай мастерскойнууд, спортивна залнууд, һургуулинууд баригдаха хараатай. Һургуулида ажалай һуралсал бэелүүлхэ талаар ямар туһаламжа үзүүлхэ аргатай байһанаа Загарайн бройлерно фабрикын коммунистнууд партийна суглаан дээрээ зүбшэн хэлсээ һэн. Тиигэжэ нажарай үедэ 12 һурагшад хоёр цехтэ хубаараад, 77600 шубуу харууһалжа, һайн үрэ дүн туйлаһан байна.

Бэрээнэй-Адагай найман жэлэй һургуули дунда болгогдоо, тиихэдэ Хуушан-Хүрбын эхин һургуули найман жэлэй болгогдоһон байна. Загарай посёлогто, «Гигант» колхозой түб һууринда хүүгэдэй саад ашаглалгада оруулагдаха.

Хүрбын ОПХ-гай директор, партийна болон профсоюзна организацинууд эдир үетэндэ горитой анхарал хандуулна. Хуушан-Хүрбэ һууринда 140 үхибүүдэй һууритай хүүгэдэй комбинат ашаглалгада тушаагдаа, 320 һурагшадай һууритай һургуулиин барилга түгэсхэгдэжэ байна, үзэсхэлэн гоё газарта «Бүргэдхэн» гэжэ ажалай болон амаралтын лагерь хүдэлөө.

Нажар гээшэмнай һургуули тушаа оролдолго гаргахада, хаһатай гоё саг ха юм. Тиимэһээ һургуулинуудай харьяата предприятинууд энэ хэрэгһээ хажуу тээ үлөөгүй. Шулуутайн леспромхозой оршодог газар дээрэ 4 һургуули бии. Тиимэһээ һургуулинууд хоорондын ажалай болон амаралтын лагерь леспромхозой хүсөөр баригдажа байна. Тэндэнь аятай зохид унталгын байшангууд, эдеэ бэлдэдэг блок, бассейн байха.

Һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлдэхэ, һургуулиин реформо бэелүүлхэ тушаа Хандагатайн леспромхоз бага бэшэ оролдолго гаргаа. Шналозаводскойн дунда һургуули сентябриин 1-дэ оорын столовотой, актова болон спортивна залнуудтай, кружогой хэшээлнүүдые үнгэргэхэ таһалгануудтай болохо байна. Хара-Хүтэлэй найман жэлэй һургуулиие хүдэлмэришэд саг сооһь һуралсалай шэнэ жэлдэ бэлдээ.

Энэ мэтээр тоолоо һаа, һургуули тушаа оролдолго гаргаһан предприятинууд олон юм.

Физическэ культурада ба спортдо хүн зониие саашадань олоор хабаадуулдаг болохо тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоолые бэелүүлэн, һургуулинуудта энэ хүдэлмэриие һайжаруулха талаар хэмжээнүүдые арадай гэгээрэлэй таһаг хараалһан байха. Бүхы һургуулинуудта хэшээлэй эхилхын урда тээ гимнастика үнгэргэгдэдэг, һунаагдаһан үдэртэй группануудта үдэр бүриин спортивна час заатагүй болодог.

Нажарай үедэ һурагшадые ажалда хабаадуулха талаар ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Олон ажахынуудта ажалай болон амаралтын лагерьнууд хүдэлөө. Гадна һурагшадай бэеын элүүржүүлгые хараалһан лагерьнууд хүдэлһэн байна.

Гэбэшье манай хүдэлмэридэ дутуу юумэнүүд бии. Түрэлхидтэй һайн хүдэлмэри ябуулагданагүй, эхин классай багшанар дуталдана. Һурагшадай уран шадабариие хүгжөөхэ талаар мэргэжэлтэд дутуу.

Һургуулиин реформые шанартайгаар бэелүүлхын тула эдэ мэтын дутуу дундануудые усадхаха, һурагшадай һайнаар һурахын, хүмүүжэхын тула багшанарай харюусалгые дээшэлүүлхэ болонобди.

З. БОРИСОВА,
арадай депутадуудай Загарайн райсоведэй гүйсэдкомой арадай гэгээрэлэй таһагые даагша.

АЛИ АЛИНДАМНАЙШ ТУҺАТАЙ

КПСС-эй ЦК-гай апрелиин Пленумэй тодорхойлһон зорилгонуудһаа уламжалжа, манай Үдын совхозой коллектив Үдын дунда болон Баруун-Хасууртайн найман жэлэй, Баян-Голой эхин һургуулинуудай, мүн һургуулида ороогүй хүүгэдые хүмүүжүүлдэг эмхи зургаануудай педколлективүүдтэй хамта эдир үетэниие ажалай болон мэргэжэлэй талаар хүмүүжүүлгын тодорхой хэмжээнүүдые хараална.

Республикын Хүдөө ажахын министерствын зөөрөөр совхозой түб һууринда 480 һурагшадай багтаха һургуули баригдажа, 1980 ондо ашаглагдаа һэн. Һургуулиин материально техническэ үндэһые һайжаруулха талаар совхозой дирекци, партком туһаламжа үзүүлдэг байгаа, саашадаашье үзүүлдэг байха. Арбадахи, арбан нэгэдэхи табан жэлнүүдэй үедэ шеф ёһоной туһаламжа болгон, совхоз ашаанай автомобиль, мөөртэ трактор, хүдөө ажахын машинануудые һургуулида үгөө, гадна машина шудалалгын кабинет түхеэрхэ, гараж бариха, һургуулиие дулаасуулха талаар туһаламжа үзүүлһэн байна.

Үдын дунда һургуулида бии болгогдоһон интернадта малшадай 64 үхибүүд жэл бүри байлгагдана. Тэдэнэй 51-иинь гүрэнэй гүйсэд тэдхэмжэ дээрэ байдаг.

1973 ондо хүүгэдые түхэреэн сүүдхэ соо байрлуулан хүмүүжүүлдэг ясли-сад Үдын совхоздо нээгдэһэн юм. Мүнөө 75—80 үхибүүд тэндэ ябадаг. Мүнөө үедэ совхозой түб һууринда 140 багашуулай багтахаар ясли-садай типовой байшан баригдажа дүүргэгдэхэнь. Харин ясли-садай хуушан байра соо Үдын дунда һургуули 6 наһанһаань хүүгэдые һургажа эхилхэ.

СССР-эй Верховно Соведэй сесси дээрэ заагдаһанай ёһоор, һургуули хадаа предприятинуудые, ажалай коллективүүдые имагтал тэдхэдэг органууд гэжэ хараха ёһогүй. Манай гол зорилго юун бэ гэхэдэ, үхибүүдые бага наһанһаань үйлэдбэриин ажалда дадхааха гэһэн удхатай юм. Һургуулида ороодүй гү, али һуража ябаһан мүнөөдэрэй эдиршүүл хадаа хожомоо манай хүдэлмэришэд, мэргэжэлтэд, үйлэдбэриин эмхидхэлшэд болохо ёһотой гэжэ бидэ харанабди. Тиимэһээ ургажа ябаа үетэниие хүмүүжүүлхэдээ, коллектив дотор ажаһуужа шададаг байхаар, журамтайгаар, ажалда сэдьхэлэйнгээ һайн дураар, һайнаар хандадаг байхаар һургаха гээшэ бидэнэй ами наһанай хэрэг гэжэ тоолохо зэргэтэйбди.

Реформо хадаа багшын нэрэ хүндые үшөө дээшэнь үргөө гээшэ. Манай һургуулинуудай педколлективүүдтэ хүндэтэй, ажалдаа зохёохы ёһоор хандадаг нүхэд олон. Н. С. Максимовае, С. Н. Дамбаевае, Н. Н. Карбаиновае, Н. Ж. Ринчиновае, арадай гэгээрэлэй отличнигууд А. М. Болдаревае, Е. Б. Струнаевае болон бусад нүхэдые нэрлэхэ дуран хүрэнэ. Энэ жэлдэ сентябриин 1 бүгэдэ арадай һайндэр гэжэ соносхогдоод, Эрдэм мэдэсын үдэр гэжэ тэмдэглэгдэхэнь гээшэ. Бидэ сентябриин 2-то нэн түрүүн багшанарые, хүмүүжүүлэгшэдые, һурган хүмүүжүүлэгшэдые, заочноор һуража, эрдэм мэдэсээ ехэ болгожо байһан залуу хүдэлмэришэдые амаршалан хүндэлхэ байнабди.

Дүрбэн жэлэй саада тээ бидэ ажалай болон амаралтын лагерь эмхидхээ һэмди. Тэрэ жэлдэ июниин 1-һээ августын 25 болотор үргэлжэлһэн хоёр халаанай туршада 63 хүн амаржа, 2204 хурьгадые харууһалаа һэн.

Мүнөө үедэ манай совхоздо тиимэ 3 лагерь хүдэлмэрилнэ. Ажалай болон амаралтын лагерьнуудые нээхын урда тээ алишье талаһаань бидэ бодомжолжо үзэдэг байнабди. Эдир хүн бүхэн хонишоной хүдэлмэриин ёһотой һайн талые үзэхэ, ажалай хатуужал гараха, бэе махабадаа хүдэржүүлхэ, оюун бодолой талаар ургаха ёһотой.

Ажалай болон амаралтын лагерьнуудай эдиршүүлэй хүдэлмэриин ашаар хурьгад эхэнүүдһээ саг соогоо һалгаагдадаг, хониной нооһон гуримтайгаар хайшалагдадаг. Энэ— нэгэдэхеэр, хоёрдохёор, һайн ногоотой бэлшээринүүдтэ 2500—3000 хурьгадые нэгэ газарта суглуулхадаа, олон хонишодые ажалһаа сүлөөлхэ аргатай болоно… хяар, нажарай… шадай дунда… хүдэлмэри ябу… шанарай хүдэл… дэнэ.

Мүнөө жэлдэ… амаралтын лаге… хозой 7400 хү… лагдана. Хэрбээ… нуудай үгы бай… гадай 12 һурга… байгаа бшуу. … 2-һоо үсөөн б… моритойгоор то… байра түхеэрэг… газарнууд бэдэ…

КПСС-эй ЦК-… эй Министрнүү… тогтоол соо… ёһоор, зунай… шадалайнь зэрг… һайн дураарнь… хүдэлмэридэ… рэгтэй ха юм. … залуушуулай д… ческа хүдэлөө… хэ хэрэгтэй.

КПСС-эй ЦК-… Пленумэй шии… бэелүүлэн, ажал… ралтын лагерь… харал хандуул… һайнаар амарх… даа элүүржүүл… бди. Баруун-Ха… ман жэлэй һург… та һайн байра… ригдаа. Тэрэ… һан үхибүүдтэ… даалгагдаһан б… гуулиин дирек… жиев лагериин… хүдэлнэ. Хүбүү… дай таһалгануу… соонь амяарла… улаан булан б… сагтаа үхибүүд… даг, телевизор… газетэ журнал… волейболой, ба… майнууд, тенни… нууд түхеэрэг…

Һүүлэй гурба… дунда һургуул… хүн түрэл совх… үлэһэн байна. … амаралтын лаге… гараһан нүхэд… бии. Хонишон… доржиев, үхэр… битуев, һаалиш… кова гэгшэдые…

Үнишье боло… лиин хонхо шэн… һан, хүдэржэһэ… тынгаа саана… гээшэ.

Ц. ШИР…
Хориин р…
совхозо…

ТОО, БАРИМТАНУУД

◆ Мүнөө үедэ манай орондо юрэнхы эрдэмэй 141 мянган һургуули тоологдоно. Дүн хамта 44,5 миллион һурагшад тэдэ һургуулинуудта һурадаг. Тэдэниие 2,7 миллион багшанар һургажа байдаг гээшэ.

◆ 1918 онһоо 1983 он болотор 102,9 миллион хүн юрэнхы ба тусхай дунда эрдэм оложо гараа. Тэдэнэй 79,8 миллиониинь юрэнхы эрдэмэй һургуулинуудые, 18,5 миллиониинь техникумүүдэй болон тусхай дунда һургуули дүүргэжэ гараһан байна. Тиихэдэ 4,6 миллион залуушуул техническэ мэргэжэлэй училищинуудые дүүргээ.

◆ 1940 онһоо 1983 он болотор дунда һургуули дүүргэһэн хүнүүдэй тоо 303 мянганһаа 3627 мянган хүн болотороо ургаа гэхэ гү, али 12 дахин олон болоо.

◆ Мүнөө үедэ тусхай дунда һуралсалай 4437 һургуули манда тоологдоно. Үнгэрһэн жэлдэ эдэ һургуулинуудта 4503 мянган хүн һураа. Тиихэдэ 1265,7 мянган хүн нёдондо тусхай дунда һургуули дүүргэжэ гараһан байна.

Бүхы дээрэ совет засагай үедэ тусхай дунда һургуулинууд 30,3 миллион мэргэжэлтэдые һургажа гаргаа.

◆ 1918 онһоо 1983 он болотор ороной дээдэ һургуулинууд 19 миллион мэргэжэлтэдые бэлдэжэ гаргаа. Һуралсалай үнгэрһэн жэлдэ дээдэ һургуулинуудта 5 миллион 301,2 мянган хүн һураһан байна, харин 849,5 мянган хүн дээдэ эрдэм оложо гараба. Энэнь хаанта Россин үеынхиһөө 85 дахин олон байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Улаан-Үдын 2-дохи ГПТУ-гай үйлэдбэриин һуралсалай мастер В. Я. Марикулин һурагшадтаяа хөөрэлдэжэ байна.
П. БУРМАКИНАЙ фото.

ТОО, БАРИМТАН…

◆ Хэблэлэй мэдээсэлэй ёһоор, американ ду… дүүргэжэ гарагшадай дунда үзэг бэшэгтэ муу… зониинь 20 процент болодог, харин бага яһ… тэдэнэй тоо 40 процентһээ дээшэ юм.

◆ Гэгээрэлэй талаар униинэй түйлагдаһан үг… униинһөө хойшо урдаа баридаг Великобританида… хүн уншажа, бэшэжэ шадахагүй гэжэ тодоруул… цида 2 миллионһоо үлүү хүн зон уншажа, бэш… гүй.

◆ США-гай һургуулинуудта һуралсал имагтал… дээрэ ябуулагдадаг. Теэд 10 миллион һурагшад… түрэлхинь бэшэ юм.

◆ Һүүлэй гурбан жэлэй туршада США-да һур… сэн 30 процентһээ үлүүгээр дээшэлэнхэй.

◆ Италида үзэг бэшэг мэдэхэгүй ябадалтай з… ришье ехэ—11 миллион болодог.

◆ Энэ талаар Америкын Холбоото Штадууд… союзнигуудһаа холо ошоогүй. Эгээл хүгжэнги… рэн гэжэ тоологдодог орондо хэдэн арбаад… үзэг бэшэг мэдэхэгүй гэжэ тоологдоно.

Энэ хуудаһые КПСС-эй обкомой лекторнүүдэй… редакциин соёлой ба һургуулиин таһаг хэблэл…

БА ХУУЛИ

«ЗАЛХУУГАЙ АЯГА ХООҺОН»

тээр өөһэдыгөө тоолоно. Республикымнай олохон районуудта аха классуудай һурагшадые, пенсионернүүдые үбһэ бэлэдхэлгэдэ хабаадуулха хэрэг һулаар эмхидхэгдэнэ. Хэрбээ энэ хэрэг эмхитэйгээр табяа һаа, эдэнэр колхоз, совхозуудта хэды ехэ туһаламжа үзүүлхэ байна гээшэб! Тиихэдэ городой эмхи зургаануудһаа колхоз, совхозуудта хүдөө ажахыда туһалалсахаар эльгээгдэһэн хүдэлмэрилэгшэдэй һарын салин хүлһэнэй 75 процентэнь түлэгдэхэ ёһотой гэһэн СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй тогтоол олондо ойлгуулха шухала.

Эрхим үрэ дүнгүүдые туйлаһан, оролдосотой бэрхэ хүдэлмэришэдые урмашуулхынгаа хажуугаар, ажал хэрэгтээ харюусалга багатайгаар, хайша хэрэгээр хандадаг, ниитын гурим, ажалай социалис журам хазагайруулдаг хүнүүдые хуулиин ёһоор хэһээхэ хэрэгтэй. КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй болон ВЦСПС-эй баталан абаһан тогтоол дотор ажалай социалис журам бэхижүүлхэ хүдэлмэриие шангадхаха тухай хэлэгдэнхэй. Эрхэтэн уялгануудаа дүүргэхэ, обществын аша туһада үнэн сэхээр ажаллаха, арадай мүнгэ зөөридэ гамтайгаар хандаха ушарнууд манай демократиин гол шухала нүхэсэлнүүд болоно.

«Ажалай журамые бэхижүүлхэ нэмэлтэ хэмжээнүүд тухай» тогтоол дотор иигэжэ хэлэгдэнэ:

Хүндэтэ шалтагаангүйгөөр ажалһаа һамшаһан хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта энэ жэлдэ үгтэхэ ээлжээтэ амаралтыень ажалһаа һамшаһан үдэрнүүдэйнь тоогоор хороохо, тиихэдэ амаралтань хүдэлмэриин хоёр неделиһээ (хүдэлмэриин 12 үдэр) бага байха ёһогүй;

Хүдэлмэриин үдэрэй туршада хүндэтэ шалтагаангүйгөөр ажал дээрэ гурбан часһаа үлүү саг соо байгаагүй хүдэлмэришэд болон алба хаагшадта ажалһаа һамшаһанай түлөө тогтоогдоһон харюусалгын тиимэ хэмжээнүүд хэрэглэгдэхэ байна;

Ажалай журамые хазагайруулһан, хүндэтэ шалтагаангүйгөөр ажалһаа һамшаһан гү, али ажал дээрээ һогтуу байһан хүдэлмэришэд болон алба хаагшад гурбан һара хүрэтэр болзортоигоор бага түлбэритэй ондоо хүдэлмэридэ гэхэ гү, али энэл болзороор доодо шатын ондоо тушаалда оруулагдаха.

Обществодо харша ябадал гаргаһан, хүнэй хүзүүн дээрэ амидардаг, зольборон зайгуултадаг хүнүүдые хуулиин ёноор шангаар хэһээхэ хэрэгтэй. Хэрбээ ажал хэжэ шадаха хүн аад, хүндэтэй шалтагаангүйгөөр 3 һара соо таһалгаряагүйгөөр гү, али жэл соо гурбан һарын туршада ажал хэнгүй ябаа һаань, дотоодын хэрэгүүдэй таһагһаа һануулга хэгдэхэ, бури саашадаа энэл зангаа үргэлжэлүүлээ һаа, хуулиин ёһоор хэһээгдэхэ болоно. Сомоной болон сельскэ Соведүүдэй гүйсэдкомүүдэй туһаламжаар тэдэнэр нэгэ һарын туршада ажалда ороход ёһотои гэжэ ажал хэжэ шадаха аад, хүдэлдэггүй хүнүүдтэ ойлгуулха шухала. Тиихэдэ сомоной болон сельскэ Соведүүд тэдэндэ хандаһан хүнүүдые 15 үдэрэй туршада ажалда оруулха, мүн ажаһуудалайнь талаар зарим тэды эрилтэнүүдыень хангаха ёһотой. Ажалгүй ябадаг хүнүүдые ажалда оруулалга хадаа эмхи зургаанудай, предприятинуудай болон колхоз, совхозуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ тон шухала юм. Ажалша коллективүүд мүн тэдэнэртэи хүмүүжүүлгын, ойлгуулламжын хүдэлмэри үнгэргэхэ болоно.

Хэрбээ эрхэтэн һануулга хэһэнэй һүүлээр нэгэ һарын туршада ниитын хүдэлмэриһөө хулжалгаяа, хүнэй хүзүүн дээрэ амидаралгаяа үргэлжэлүүлээ һаа, хуулиин ёһоор 1—3 жэл хүрэтэр эрхэеэ хаһагдаха гү, али хоёр жэлэй туршада хүмүүжүүлгын хүдэлмэридэ эльгээгдэхэ болохо.

Эрхэтэн Г. Г. Уваров Яруунын районой «Дружба» колхоздо ажаллажа байһанаа, тэндэһээ гараад удаан саг соо ниитын хүдэлмэридэ хабаадаагүй, обществодо харша ябадалтай нүхэсөө. Хани нүхэдэйнгөө, дотоодын хэрэгүүдэй таһагай һануулга хэбэшье, ажалда ороогүй, архидалгаяа үргэлжэлүүлһээр ябаа. Тэрэнэйнгээ түлөө эрхэтэн Уваров 2 жэлээр эрхэеэ хаһагдажа, алкоголизмһаа эмшэлүүлгын газарта эльгээгдээ.

30 наһатай Бальжинима Гармаев «би ажал хэхэгүйб, миниитүлөө бэшэн хүдэлэг лэ» гэһэн һанамжатай ябаа. Милициин хүдэлмэрилэгшэдэй хэһэн һануулгадашье тэрэ анхараа хандуулаагүй. Хүнэй хүзүүн дээрэ амидаржа һураһан энэ хүйхэр архидалгаяа үргэлжэлүүлээ. Тиихэдэ тэрэ наһатай болоһон эхынгээ пенсиин мүнгөөр архидадаг байгаа. Гэбэшье энэ «ажабайдалынь» үни үргэлжэлөөгүй. Эрхэтэн Гармаев сүүдэй урда зогсоходоо, үнэхөөрөө нэгэ жэлэй туршада ажаллаагүйб, хүгшэн эжынгээ тэдхэмжын мүнгэн дээрэ амидарааб, архидааб гэжэ мэдэрээ. Зэдын районой арадай сүүд тэрэнэй эрхыень хоёр жэлээр хаһаха гэһэн шиидхэбэри гаргаа.

Тиихэдэ эхэнэрнүүдэй архидаха, ажалһаа хулжаха ушар үзэгдэдэг байна. Хүнэй хүзүүн дээрэ амидаржа, ажал хэнгүй зайһанайнгаа түлөө эрхэтэн Г. Д. Божок залан заһаруулалгын колонидо ороһон байна. 1983 ондо тэндэһээ табигдаад, Баргажанай районой «Байкалец» колхоздо ажаллахаар ороо. Гэбэшье тэндэ үни удаан тогтоогүй, ажалһаа гараһанай һүүлээр архидажа, обществодо харша ябадал гаргажа эхилээ. Энэ үедэ тэрэ хаанашье хүдэлөөгүй, эгэшынгээ хүзүүн дээрэ амидараа. Милициин хүдэлмэрилэгшэд тэрэндэ хэды дахин һануулга хээ, гэбэшье тэрэ энэ ажабайдалаа үргэлжэлүүлһээр һэн. Хуули бууса ажабайдалаа дахин дабтаһанайнгаа түлөө эрхэтэн Божок эрхэеэ хаһагдажа, эмнүүлгын газарта эльгээгдээ.

Урдандаа гурба дахин сүүдлүүлһэн В. С. Матвеев хэһээлтын газарһаа ерээд, хаанашье ажаллаагүй, зайгуултажа эхилээ. Ажал хүдэлмэригүй, зайгуултажа ябаһаар тэрэ бүри ехэ гэмтэ ябадал хээ. Нижнеангарск һууринда ажаһуудаг эхэнэрэй гэртэ һуни орожо, эдеэ хоолойнь зүйлнүүдые хулуугаа. Энэ ябадалайнгаа түлөө тэрэ Хойто-Байгалай районой арадай сүүдэй урда зогсожо, 3 жэлээр эрхэеэ хаһагдаха баатай болоо.

Бэшүүрэй, Захааминай, Хэжэнгын, Хурамхаанай районуудта хуули бусаар ажаһуудаг, ажал хэнгүй зайгуултадаг, хүнэй хүзүүн дээрэ амидардаг, архидадаг хүнүүдтэй һулаар тэмсэнэ.

Иимэ ябадалнуудые усөөрүүлхын тула тэдэниие ажал хүдэлмэридэ, ниитын гурим, ажалай журам сахиха хэрэгтэ хабаадуулха шухала. Эндэ ажалша коллективүүдэй, предприяти болон эмхи зургаануудай хүтэлбэрилэгшэдэй үүргэ тон ехэ. Эдэнэр лэ иимэ эрхэтэдые ажалда абажа, тэдэнэртэй хүмүүжүүлгын, ойлгууламжын хүдэлмэри, үнгэргэжэ, зүб харгыдаа ороходонь туһална ха юм.

Манай хуули хадаа үйлэдбэриин хүгжэлтые, совет ажабайдалай ерээдүйе хамгаалан, тэдэниие эбдэһэн хүнүүдые хатуугаар хэһээнэ гээшэ.

Арад зоной дунда айхабтар сэсэн мэргэн оньһон үгэнүүд хэлсэгдэдэг. Тэдэнэй дунда «ажалша хүнэй амбаар дүүрэн, залхуу хүнэй аяга хооһон» гэһэн үгэ бии. Энэ оньһон үгэ ажал хэхэ дурагүй, ажалһаа хулжадаг, хүнэй хүзүүн дээрэ амидардаг хүнүүдтэ сэхэ хабаатай.

А. ПОКАЦКИЙ,
Буряадай АССР-эй юстициин министр.

МОНГОЛ ҺАЙХАН ОРОНДО

Сэнгийн ЭРДЭНЭ

ОНОНОЙ ҺЭБШЭЭН

УЯНГА

Ононой эрьеэр оршодог түрэл нютагаараа тиихэдэ ябажа ерээ бэлэйб. Амаржа, эсэһэн ухаан бодолоо һэргээхэ, тамир тэнхээгээ бадаруулха хүсэлни намайе хүтэлөө юм. Һайнхан даа, аршаанта нютагайм агаар! Бүхы бэеымни охёороо сорьёжо, огсом найдалай амисхаалаар жэгнэн түхөөжэ, хүсэ шадал түгэс дүүрэн олгоо бшуу. Зурыһан зудууд харгыгаар дабаан өөдэ аһажа ябахадаа, эгээл эндэ бага наһанайнгаа эмниг хүлэгые хазаарлаад дабшахадаа, далижажа эхилһэнээ ойлгоод, даян холо руу зорихо хүсэлдэ анха абтаһанаа ой ухаандаа элихэн һанажархёоб. Аяар саана мүнгэн сагаан дуулгаараа яларан байһан хада уула харахадам, сэнхир аладаар сэдьхэлээ сүршэжэ тэниилгэхэдэм, үни хада мартагдаһан, эсэлэн хаягдаһан бүхы һанамжа, дурасхаалнуудни досоом бөөгнэрэн, аадар бороогой үүлэн мэтэ бүрхэжэ, ухаанайм ган гасуурые амидаралта уһаараа һэргээн байхадал гээ юумэл. Энээнһээ үлүү дүүрэн зол жаргал хаана байхаб даа! Дулаан орон руу хэзээшье бусахагүйгөөр ниидэн ошоһон «нарата тохорюудни» грииг-грууг гэлдэһээр һөөргөө бусажа, энэ Хэнтэйн талын һалхинай аалин шэбэнээн соо, Ононой голой миралаан соо багымни нүхэрэй урин абяан элихэн соностоодхихо. Зунай һүни сомоной найрһаа хазаар морёор бусажа ябахадаа, сад дүрөөнүүдээ хан гэтэр мүргэлдүүлэн, ерээдүй тухай яаралгүй ярилдаһанаа мартаха аалши? Юрэдөө, үнгэрһэн сагые һанан дурсахадаа, мүнөө үе тухай хэлэхэ юумэнэй үгы һаа, тиигэдэг бэшэ аалди даа. Юуб гэхэдэ, хүнэй ажабайдал гээшэ эхинһээ һүүл хүрэтэрөө таһаршагүй нэгэл тамһан, үнэтэй сэнтэй зангилаа захата бшуу. Тэрэнэй аали намдуун, аажам дорюун урасхалые хэзээдэшье таһалхагүй гэжэ оролдохо гээшэ манай нангин уялга мүн.

Энэл захагүй залгалаагай нэгэ хубиханиинь болоожо дабаанай оройдо байдаг обоошье ороно. Эндэл хододоо моринһоо буудаг, эндэл баһа мориндоо мордодог бэлэйб. Уй гашуудалтайшье үедэ, баяр золтойшье сагтаа... Гушаад жэлэй саада тээ номгон һаарал гүүндээ хуушаржа хахинадаг болоһон эмээл тохонхой, торог соогоо хатаһан борсо, айрһа хэнхэй сомоной һургуулиин шаби болохоёо энэл дабаан дээгүүр энэл обоогой хажуугаар гараһанаа мартаха аалби? Мүнөө теэд хэн болоод ябанабиб? «Түрэл нютагаа һанаандаа оруулхадам, түрүүшынхеэ мүндэлһэндэл болонобди» гэһэн дуун бии бэлэйгшэ. Хатан эжы Ононой голой һэбшээнэй аалихан сууряан соо түрэл аялгань мүнөө элихэн зэдэлнэ бэшэ гү?

Обоогой хажууда агшам зуура амаран һууахадаа, тэрэнэй хүһэг, шулуун энгэртэ холын, ойрын жэлнүүдэй үлөөһэн тэмдэг сараве анхаран, ямар нэгэн нюуса бэшэг мэтээр тайлбарилан уншанаб... Хажуудахи бургааһанайм мүшэртэ эреэн мараян бүдэй таһархайнууд намилзана, моринной һүүлһээ ходолжо абтаһан хилгааһан гүрбэлзэнэ. Жэбэрһэн зэд мүнгэнүүдшье хэбтэнэ... Зүгөөр шэнэ сагай шэнжэ алхам бүхэндэм мэдэрэгдэнэл. Хажуугаарни һунаһан харгыгаар дабаанай оройе нахиса, хотоисо даран, модо ашаһан хүсэтэ томо машинанууд Түбэгэр тээһээ хүнхинэлдэн үнгэрнэ.

Харгынууд, харгынууд... Таанад хүн газар хоёрые холбоһон найдамтай зангилаанууд гээшэ бэшэ гүт? Танил харгы үнэн нүхэр шэнги хододоо һанагдадаг. Харин хүл нюсэгөөр тооһо хиидхүүлэн дээгүүрнь гүйдэг байһан түрэл нютагайш харгы зүрхэн соогуурши мүр сараа үлөөн гарадаг байхал. Юуб гэхэдэ, тэрэнэй нугалаа, хонхор, годиру бүхэниинь ухаан бодолдош дүтэ ха юм. Гэб гэнтэ эгээл эндэхэнэ, үндэр далынай хажууда, гушан жэлэй саада тээ моринһоо буужа, эмээлэйнгээ улам татаһанаа һанаандаа оруулжархихадаш, сэдьхэлшни уярангүй яахаб.

Мүнөө түрэл нютагайм харгы бага наһанайм зүргэ болоод, ухаан бодолыемни хүлгүүлэн байна бшуу. Эндэһээл эли харагдажа байгаа мүнгэн бүһэ мэтэ унжалдан, урилдаһан Онон, Балжа, Хүмэл гэһэн гурбан голой саада тээ минии үлгы болоһон үргэн гол, үльгэр домогто ороһон нютагни нэмжын, зэрэлгээтэн хэбтэдэг юм. Һайхан даа тэрэ нютаг! Хаанашье ябахадаа, энээхэн нютагаа — Эхэ оронойнгоо бишыхан булание — эсэһэн зүрхэн соогоо дурсахадаа, эрын зоригоор, энхэрэл баяраар халижа эхилдэг зантай хүм. Он жэлнүүдэй ошохо тума, наһанай замай уруудаха бүри, энэ үбшэн мэтэ, тангариг мэтэ досоомни хадаглаатай ябадаг нангин мэдэрэл гэнтэ гэнтэ һэрижэ, хамаг бэеыем, ухаан бодолыемни халуун амисхаалаараа хайраад-хайраад абадаг юумэл. Хэзээ нэгэтэ бүхы үхибүүдээ абаад тоонто нютагаа ерэхэб даа гэһэн нюуса хүсэл зүрхэн соогоо бөөмэйлэн ябахаш. Сэхыень хэлэхэдэ, элдэб жэжэ божо хэрэгүүд, үдэр бүриин хүлгөөн нэгэл шалтагаан болоожо, тэрэ хүсэлэйм бэелэлгэдэ һаад хэдэг юм. Тиигээдшье үхибүүдэй энэ холын зам дабажа, эсэгынгээ тоонто хараха ехэ эрмэлзэл гаргадаггүйнь гайхалтай. Һэрюун голой эрьедэ оршодог зуһаланайнгаа һуурида хүрэжэ, нилээд удаан һуугааб. Мүнөө эндэхи тала дайда үдхэн үрмэдэһэн, халаахайгаар хушагдашанхай. Үмхиржэ найгашаһан сэргэ, хёосоор баригдаһан сарайн үлэгдэл, хониной хорёо гэхэ мэтэнээ бэшэ юуншье үгы. Тиигэбэшье һаань, эндэ ажаһууһан хүнүүдые һанаандаа орууланаб. Тэдэнэр хэзээшье мартагдахагүйл. Ямар олон сэсэн үбгэд ажаһуудаг гээшэ һэм! Хада гэртээ хари хариһаар, мүнөө тэдэнэй үсөөхэниинь лэ үлэнхэй даа.

Имагтал үнгэрһэн саг бэшэ, харин бага наһанайм дурасхаал, үбгэдэй хэлэһэн үгын сэсэн һургаал-удха, уг гарбалайм унтаршагүй һүлдэ энэ зуһалан тээшэ намайе хододоо татажа байгаа юумэл. Эхэ, эсэгын буянгые үхэтэрөө һанажа ябаха гээшэ хүн түрэлтэндэ саглашагүй хуули мүн шуу. Үбгэд намда уг гарбалайм заяаһан сэсэн захяа дамжуулна. Харин холын замда мордохоёо зэһэжэ, хүлөө дүрөөдэ хэхэдэм, үетэн нүхэдни дүнгэн туһалалсаха найдамтай тулгуурим болоол. Һайнта даа! Түрэһэн тоонтынгоо хажууда һуугаад, бүлеэхэн һэбшээнэй дали дээрэ тэдээндэ хүргэхэ бүхы баяр баясхалангаа тээжэ, Монгол ороной молор талаар хиисхүүлнэм. Тэрэл һэбшээнэй һөөргөө хүрэжэ ерээд: «Сэнгын хүбүүн, ямар хүн болооб-ши!» гэһэн үнөөхи үбгэдэй нэгэнэй асуудал асараа гээшэ һаа, нюун, нөөнгүи ажабайдалайнгаа һайн, муу, һаар, бараг хэрэгүүд тухаи дууһыень хэлэжэ үгэхэ һэм.

Тэрүүн зүүн тээмнай Дархан үбгэнэи зуһалан табхаигша һэн. Ажабайдалайнгаа замда гараха хаһандам, арбаадтай ябахадам, тэрэ үбгэн мүнхэрөө юм. Тэрээн лэ тухай бодомжолжо һууха зуураа: «Диваажанда ошохо арга» гэжэ туужаяа бэшээ хүм. Нюдэндэм мүнөөшье Дархан үбгэн элихэн харагдажа байһаншуу. Бага бүгтыд гэнхэй, маягад-маягад гээд алхалдаг зантай юм һэн. Зэд хүреэбшэтэй түб түхэреэн нюдэнэйнгөө шэлэй саанаһаа мэхэтэйгээр ониин татажа хараад: «Хүбүүн, тоорог соошни аягын бии юм һаа, гарга», — гэжэ хэлэхэеэ байһандалнь һанагдаадхина. Бурхан шэнги сабэр сэдьхэлтэй, һонор ухаатай, айхабтар уран үбгэн бэлэй даа, баарһан.

Урагшаа харахада, үдхэн нарһан тужа баглайрна. Тэрэнэй наагуур бидэ тугалнуудаа тогтоожо, эсэжэ унаха болотороо эрьюусэлдэн гүйлдэгшэ һэмди. Тэрүү тэрээхэн хушуун бағһаа нэгэ харгы эхилдэг юм. Мүнөө тэрээгүүр хүн ябахаяашье болишонхой ха даа. Арай мэдэрэгдэмэ гурьбань лэ үлэнхэй. Хайшааш хара — үдхэн ногоон. Эгээл энэ харгыгаар тэргээр халима дүүрэн түлеэ ашаһан Шоо гэжэ нэрэтэй үбгэн гаража ерэдэг бэлэй. Үбэл, зунгүй нэгэл хониной арһан дэгэл үмдэнхэй ябадаг ардагархан энэ үбгэн аюумшаггүйгөөр адар томо мориёо амаарлаад, жолоогынь лэб баринхай алхалан манда дүтэлхэдөө, арһайтараа энеэхэ, шог зугаа хаяха, шорон үгөөр бидэниие, үхибүүдые, шороор хадхаһандал, хадхаад абаха зантайгша бэлэй. Баһал дэлгэр баян, тоогүй сэбэр сэдьхэлтэй хүн һэн даа. Тэрээнтэй хамта бүхэли үдэр бухал табилсаад, агсагадатараа эсэнхэй бишыхан отог соонь өөдөө хаража хэбтээд, одо мүшэдэй эмнеэн доро ангуушад тухай хөөрөөгынь шагнахаш. Шоо үбгэнэй дэрэ дороһоом гааһыемни абажа үгыш гэхэдэнь, доошоо тонгойн һабардахадаа, гааһа бэшэ, харин годиигоод унтажа хэбтэһэн могой барижархёод, мэдээ алдатараа айһанаа мүнөөшье болотор мартагшагүйб.

Бага наһанайнгаа багжа абдарһаа тоогүй олон иимэ дурсалгануудые һэрюулэн дурдажа болохоор һэн. Теэд хэрэгшьегүй бэшэ аал даа. Зүгөөр тэдэ булта минии досоо бүхөөр нөөсэлэгдэжэ ябуужаг. Алтан дарамтам болуужаг. Хүндэ хүшэршье, баяр зугаатайшье сагтаа хэрэгтэй юумэеэ тэндэһээл уудалан удхалан абажа байхадам ямар амар гээшэб.

...Талада һиимэгэр уняар удаахан тарана. Онон хатан эжын эрьеһээ эхи абаһан тугаарайм һэбшээн һэб-һэбхэн амяараа үлеэжэ, сайһан һаншагыемни эхымни гартал эльбээд-эльбээд абана. Хүдэлэнгүй һуужал һуунаб. Ажабайдалайнгаа замай эгээл эхин болоһон тоонто дээрээ һууна ха юмбиб. Энэ наһандаа элдэб хизаар, нютагуудаар, бүмбэрсэг дэлхэйн бүхэли арбаад оронуудаар ябахадаа, хэдышье сүлөөгүй болбол нэгэл забһар зай оложо, түрэһэн энэ талаяа һанаандаа һэргээн, тэрэ холын нютагуудтай эжэлүүдгүй жэшээдшье үзэдэг бэлэйб. Тиихэдэм эгээл зэрэлгээтэ, заха хизааргүй дайдаһаам, хангай хадануудһаам үнэтэй сэнтэй үлүү һайхан газар хаанашье байгшагүй юм. Байхашьегүйл даа...

Гэнтэ нюдэнэйм хараса ганса нарһан дээрэ тогтошобо. Мүн даа, тэндэл, ганса нарһанай хажуудахана, газарай гүн cooһоо арюухан амитай тунгалаг сэбэр булаг бурьялан гаража байдаг һэмнай. Мүнөөшье булагай дэргэдэ ажабайдалай мүнхэ эрьесые баримталан, сайбар боро тохорюунууд харагдана. Магад, тэдэ бага наһанайм танил шубууд гү? Эхин түрүүшымни инаг дуран тухай, нарата тохорюуд тухай намда һануулхаяа наашаа ниидэжэ ерээ гээшэ гү? Тохорюун, тохорюун! Ута наһа, удаан жаргал намда юрөөгыш! Ухаан бодолдом һонор хурса гэрэл туяа түхөөгыш! Шамайе иимэ онсо шадалтай юм гэжэ мүнөөхил нютагайм олди сэсэн үбгэд бага балшар ябахадам найруулан хэлэгшэ бэлэй. Зүб лэ хэлэһэн байха даа.

Түрэл газар дайдам! Ононойм һэбшээн! Тоонто нютагайм амидаралта уһа голнууд! Би, танай хүбүүн, бусажа һөөргөө ерээлби, Хурса бодолой, этигэл найдалай алтан үрэһэ хэшээн дахинаа үгэбэлтэ.

А. ЖАЛСАНОВ
буряадшалба.

Өөрынгөө темэ оложо абаха гээшэ залуу уран зохёолшодо тон шухала гэжэ хэлсэдэг. Тиимэншье тиима, теэд зүбөөр, үргэнөөр, дэлгэрэнгыгээр ойлгоо һаа, өөрын үзэл бодолтой (уран һайханай удха шанарые өөрынхеэрээ болбосоруулжа абаһан үзэл бодолтои) болохо тухай хэлэгдэнэ гээшэ бээз.

Батор Романов өөрын харгытай болоожо ябаһанаа түрүүшынгээ номоор элеэр харуулба гэжэ һанагдана. «Эмээл дээрээ» гэжэ номой нэрэ абаһан повесть, хэдэн бишыхан рассказ уншагшадта дурадхагдэнхэй. Мүнөө үеын хүдөөгэй ажабайдал, байгаали, нэн түрүүн үхибүүдэй, залуушуулай харилсаан тухай уран зохёолшо бэшэнэ.

Һүүлэй жэлнүүдтэ И. Намсараевай «Мундаргын үхибүүд», В. Тулаевай «Алтан хараасгай», Ц-Д. Хамаевай «Эртын сэсэгүүд», Ц. Цырендоржиевай «Шалсаанын хойморто», В. Сыреновэй «Үлэнтын түлеэндэ» гэһэн повестьнууд энэ темэдэ бэшэгдэжэ, уншагшадай анхаралые татаһан байна. Тиимэһээ эдэ, мүн бусад зохёолшодой хажуугаар өөрынгөө хоолойе онсо хурсаар зэдэлүүлхэ гээшэ тиимэ хүнгэн бэшэ. Үшөө тиихэдэ Даша-Дэмбрэл Дугаровай «Хара булганһаа» эхилээд, «Хангай» гэжэ роман хүрэтэрөө хада уулын, ой таигын хангай ехэ дэбисхэр дээрэ «зээрхэжэ» байһаниинь мэдээжэ. Дайнай үеын хатуу шэрүүн жэлнүүдые үхибүүдэй сэдьхэл зүрхэн соогуур һабагшалан гаргажа, Ц. Жимбиев, Б. Ябжанов, М. Осодоев гэгшэдэй эдиршүүлэй зохёолой хүгжэлтэдэ нэгэ шата нэмээһые һанаа.

Б. Романовай эдир геройнууд ажалда дуратай, байгаалида эмээхэй, сэдьхэл зүрхэ нимгэтэй байхынгаа хажуугаар ехэл зориг ехэтэй, шуран шударгынууд байна. «Эмээл дээрээ» гэжэ повесть соо һургуулиин үхибүүд хамтын малые хадын бэлшээридэ туулсажа ошоно. Хура бороо, аадар мүндэр соогуур үерлэһэн гол горходто хаагдажа, шоно, баабгайһаа һүрэгөө аршалжа ябаад, урагшаа дабшалсанад. Тэдэнэр эха зоной дүршэл мэргэжэлдэ һурана. Ажал тухай, ажалшад тухай эдир үетэндэ үнэн һайханаар бэшэхэ гэһэн эрилтэ хэзээдэшье зохёолшодой урда байдаг байгаа. Тиимэһээ Б. Романовай түрүүшын повестиие бидэ амаршалан угтажа абанабди.

«ЭМЭЭЛ ДЭЭРЭ»

БИШЫХАН ШЭНЖЭЛЭЛ

Бишыхан энэ һанамжа соо зохёол тухай дэлгэрэнгыгээр хэлэжэ шадахагүй һэн хоинһоо, зарим тэды онсо шанарыень дурдаад лэ гарая.

Зохёолнууд соонь байгаали — амиды байгаали ходол байлсана. «Хадын саанаһаа һаял бултайн, элшээ элбэгээр сасажа байһан нарые харахадаа, өөһэдтэйгөө юундэшьеб жэшэбэб. Энэ наран маанадтай сугтаа холын аян замда мордоһон шэнгил». Тон нюдэндэ харагдахаар, амисхал мэтэ мэдэрэгдэхээр хэлээд абана: «Һүрэг хонидой дороһоо бурьялпан шорои тооһон аалиханаар хүргысаһан һэбшээндэ эрьелдэн, холошье ошонгүй агаарта шэнгэшэнэ». Үгышье һаа, үшөө нэгэ жэшээ абая: «Зүргэ дээрэ дайралдаһан модоной үндэһэд ангуудай хурса туруунуудта дайрагдажа, боро үнгэтэй хальһаниинь түгдэржэ сайрашанхай. Бүдүүн хушануудай бэеһээ дабирхай дуһахаяа байһандал ялалзана». («Хоёр ами наһан» гэһэн рассказ»).

Хэрбээ урдань буряад зохёол соо байгаалиие магтан дуулан, соло дуудан шахуу дурдажа гарадаг һаа, мүнөө зурагланан, абьяас зэдэлүүлһэн, агаарыень амилуулһан мэтэ арга шэди бэдэржэ түршадаг зангые залуу зохёолшоной даган, саашань хүгжөөхэ, баяжуулха эрмэлзэлтэй ерэһэниинь һайшаалтай.

Уран һайханай өөрын үзэл бодолые болбосоруулжа ябаһыень гэршэлхэ эгээл гол баримта юун бэ гэхэдэ, хүн хадаа байгаалиин үри, байгаалиһаа эхитэй һэн хойноо байгаалитайгаа холбоогоо ходо мэдэржэ ябаха ёһотойбди гэһэн бодол болоно. «Эрэ хүнэй жаргал хээрэ» гэжэ Доржо үбгэн шог зугаадаа холижо байгаад, энээн тухай хэлэнэ бшуу. («Эмээл дээрээ») «Хүн гээшэмнай хүсэтэй, ухаатай, байгаалиин нюусые дууһан таажа шадаха. Тиимэ хадаа бүхы амитадай абари зангые мэдэнэ ха юм. Шуоуундал адли жэгүүртэ самолёт бүтээгээ. Загаһандал адли далайн оёороор шуумайдаг онгосонуудые бии болгоо». («Хоёр ами наһан»). Теэд тэдэ хүнүүдэй нэгэнэй түрэхэ һогоое хужар дээрэ буудажа алахада, «хоёр амин хэды хүсэтэйшье һаа, хүнэй хүндэ гарые даажа шадабагүйл»,— гэжэ сэдьхэлээ хүмэрин, урмаа хухаран, уур сухалда абтан уран зохёолшо бэшэнэ.

Иимэ удхатай зохёолнуудай олоншье һаань (буряад литература соо М. Жигжитовэйшье һанаад үзэе), Б. Романовай өөрынхеэрээ хэлэжэ гараһые уншагшад ойлгохол бээз гэжэ һананаб.

Яһала сэдьхэл хүлгөөхөөр, орёо хурсаар бэшэжэ шадаха байһанаа «Шонын хорон», «Олзоодой» гэһэн рассказуудаараа гэршэлнэ. Хэрбээ повестьнь юрэл ябажа байһан саг үйлые даган туужалагдаа гээ һаа, эдэ рассказуудынь байгуулгынгаа талаар зохисо һайнтай.

Номой нюур бүхэнэй ирагдаад ерэхэдэ, хэнэйшьеб, юунэйшьеб түлөө һанаагаа зовоһон мэдэрэл бии болоод лэ, нэмээд лэ байха юм. Ажабайдалай дүрбэн тэгшэ байхын түлөө бидэ харюусалгатайбди, сэдьхэл нимгэн, сэсэ мэргэн ябаагүй һаамнай, хаанашье, хэзээшье нэгэл хэрээгы шэрүүн үйлэ уршаг татажа болохо гэһэн бодол мүндэлэн тобойно.

Зохёолнууд соогоо домогуудые хэрэглэхэ заншалда абтапандаашье бэшэ, юрэл хада уулаар махажа ябадаг малша, ангууша зоной дунда шэхэнэй шэмэг, сэдьхэлэй хужар болон шэнхинэһэн шог зугаае Б. Романовай алгад гараагүйнь һайшаалтай.

Манай буряад уран зохёолдо үшөө нэгэ шэнэ нэрэ нэмэбэ гээшэ. Зохёолойнгоо хэлэн дээрэ саашадаа баатар хүдэлнэ ааб даа. Тиигэжэ хэлэн уран зохёолойнгоо бодол хоерые нэгэ амин болгон «тэбэрилдүүлээ һаа», сюжедэй, композициин талаар шүрэбөө үшөө һайнаар мушхаа һаа, хожомоо томо зохёолшодоймнай тоодо шэлжэн орохоор лэ нүхэр эмээл дээрээ зорижо ерэбэ гэжэ баясая.

Шэнэ нэрэнүүднай үнэндөө ямар шэнэ юумэ асарнаб, эдиршүүлдэ зорюулагдаһан һүүлэй үеын номууд сүм дээрээ ямар ашаа шэрэжэ ябанаб гэһэн асуудалые манай шүүмжэлэгшэд, эрдэмтэд анхаралаа табин, арад зондоо хэлэжэ үгэжэ байбал һаин бэлэй.

А. АНГАРХАЕВ.

ТАСС ХИЛЫН ЦААНАҺАА

...ЭГЭЙ ХАРИЛСАА ...БОО БЭХИЖҮҮЛНЭ

США-гай далайн-...сэнүүдэй министр ...н Исламабад ал-...гээр ерэжэ, Па-...рэгэй засагаархи-...рилэгшэдтэй хөө-...һэн байна. Эндэ ...аа мэдээнүүдэй ёһоор, хөөрэлдөөнэй үедэ хоёр ороной сэрэгэй харилсаа холбоое бэхижүүлхын, тоошолон хэлэбэл, Пакистанай газар дээрэ шэбээлһэн афган революцида харша банданууды буу зэбсэгээр хангаха асуудалнуудта гол анхарал хандуулагдаһан байгаа. Энээнтэй хамта Пакистанай газар дээрэһээ эдэ бандит эмхидэлнүүдэй ябуулгые эдэбхижүүлхэ арга боломжонууд зүбшэн хэлсэгдээ.

Синьцзяндахи Хитадай сэрэгэй лагернуудта афган душмануудые һург аад, удаань Афганистан тээшэ ябуулха хэрэгтэ КНР-эй тусхай тушаалтадтай Пакистанай сэрэгэй засагаархидай ябуулгануудые тааруугаар эрхилхэ асуудалда баһал анхарал хандуулагдаһан байгаа. Эдэл мэдээнүүдэй ёһоор, май һарада Синьцзяниин газар дээрэхи лагернуудай нэгэндэ 50 дээрмэшэд бэлдэгдээд, түрүүшээр Пакистан удаань бандит ябуулганууды үүдхэхын тула Афганистанай Демократическа Республика эльгээгдэһэн байна.

ЗАНУ—ПФ-гэй СЪЕЗД ДЭЭРЭ

...Е. Марксизм-ленин...и ёһонуудай үндэ...ной түүхын, соци...ын соёлой бодото ...ные хараада абан, ...ество байгуулха ...бабвиин Африкан ...а холбооной — ...ска фронтын ...гол зорилго бо-...У-ПФ-гэй эндэ ...съезд дээрэ бата-...ан партиин шэнэ ...р энээн тухай хэ-...имбабвиин Рес-... социалис байгуулалтын зам шэлэһэнниинь документ дотор батадхагдана, хүдэлмэришэн ангиин, таряашадай ба интеллигенциин холбоое бэхижүүлхэ шухала гээд онсолон тэмдэглэгдэнэ.

Африкада ба бүхы дэлхэй дээрэ колониализмые, шэнэ түхэлэй колониализмые ба империализмые эсэслэн усадхахын түлөө уласхоорондын оршомдо парти залан шууд тэмсэл ябуулха гэжэ устав дотор заагдана. Хүтэлбэрилхы парти бүгэдэ ниитын эб найрамдал ба аюулгүй байдал бэхижүүлхын арадуудай социальна хүгжэлтэ дэбжэлтын түлөө тэмсэхэ юм.

Партиин гэшүүдэй суртал бодолой-политическэ хэмжээе дээшэлүүлхэ, үйлэдбэриин хэрэгсэлнүүдые хамтын зөөри болгохо хэрэгые эдэбхижүүлхэ зэргэтэй.

ЛЕ ЗУАНАЙ МЭДҮҮЛГЭ

ХАНОЙ. СЭВ-эй гэшүүн-гүрэнүүдтэй, нэн түрүүн Советскэ Союзтай бүхы талын ба али алиндаиь ашатан туһатай харилсаа холбоо бэелүүлгэ хадаа Вьетнамай уласхоорондын политикын түшэг тулгууринь болоно, гэжэ КПВ-гэй ЦК-гай генеральна секретарь Ле Зуан КПВ-гэй ЦК-гай пленум дээрэ хэһэн элидхэл соогоо мэдүүлбэ.

Хани харилсаата оронуудай экономическа хүгжэлтын хэмжээе дүтэрхы болгохо, тэдэнэрэй хоорондохи гадаадын экономическа холбооe үргэдхэхэ талаар шэглүүлэгдэһэн социалис экономическа нэгэдэл Экономическа Харилсан туһалалсалгын Соведэй бүхы гэшүүдтэ ашатай туһатай юм, гэжэ Вьетнамай хүтэлбэрилэгшэ тэмдэглэбэ. СЭВ-эй гэшүүн-оронуудай дээдэ тушаалтадай Москвадахи зүблөөн дээрэ хараалагдаһан экономическа ба научно-техническэ харилсаа холбооной гол шэглэлнүүд социалис гүрэнүүдэй хоорондохи харилсаата ябуулгые шэнэ шатада гаргана. Вьетнамда, Кубада, Монголдо үзүүлэгдэдэг туһаламжые үргэдхэхэ гэһэн шиидхэбэринь хадаа аха дүү оронуудтай СРВ-гэй харилсаа холбоогоо үргэдхэхын тула тааруу зохид эрхэ байдал байгуулна.

КПВ-эй V съездын шиидхэбэринүүдээр хараалагдаһан харюусалгатай зорилгонуудые бэелүүлхын тула ороной экономическа ба социальна ажабайдалда эрид хубилалта хэхэ шухала гээд КПВ-гэй ЦК-гай Генеральна секретарь онсо анхаралаа хандуулба. Экономико эрхилэлгые нарижуулан һайжаруулха, ажалша коллективүүдэй үүсхэлые дээшэлүүлхэ, ажалай бүтээсые дээшэлүүлхын, продукциин шанарые һайжаруулхын түлөө тэмсэхэ гээшэ Вьетнамай газар дээрэ социализм амжалтатайгаар байгуулха эрхэ нүхэсэл болоно гэжэ үгынгөө түгэсхэлдэ Ле Зуан тэмдэглэбэ.

Америкын Холбоото Штадуудта оло миллионой баялиг үгытэй ядуу байдал хоёр зэргэлээд ябадаг. Эндэ гэргүйшүүл жэлһээ жэлдэ олошорно.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: гэргүй хүн Лос-Анджелисай үйлсэдэ.

ТАСС-ай фотохронико.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- ЕХЭ МҮРЫСӨӨНҮҮД БОЛОХОНЬ
- *„ХҮН ҺУРГУУЛҺААРАА, ХҮЛЭГ УНУУЛҺААРАА“*
- АРАДАЙ БАЯЛИГАЙ АБДАРҺАА
- *НЮТАГАЙНГАА ХҮБҮҮДТЭ ЗОРЮУЛҺАН*

ХОЕР ДЭЛХЭЙ

Хэнэй гартаб хүн түрэлтэнэй гүлгөөюур-
заяан?
Хэлтэгы сэдьхэлтэнэй шарүань үшөөл
хатаадүйл.
«Хүйтэн дайнай» амисхал хүрьһэтэ
дэлхэйе
Хэды болотор хүлгүүлхэб, хэлыт,
намда, хүнүүд?

Сүхэршэгүй тэмсэлээр сүршэн
таридаг үрэһэмнай
Сүл губиин сагдуулдал задархадажа
залаалха гү?
Бүтэхэгүй бодолтон балмад
ябуулгаяа үйлэдэжэ,
Бурмын түүдэгтэ бүмбэрсэг хуухалан
шатааха гү?!

Холын Сантьяго, галта джунгли,
Гренада...
Хохидон зобоһон арадууд гэншэн
ёолоно.

Үймөөн соогуур урди...
Уолл-стридүүд олзо ба...

Өөдэлжэ ядаһан, өөн...

Өөрынгөө харгыгаар т...

Улад түмэнэй олон за...
Улаан зандан— үндэһ...

Галзуу нохосууд гал...

Газар дэлхэйн үнэнш...

Үндэртэ дэбидэг энхэ...

Үүлэтэ мүндэрые дал...

Ч-Ц. ...

СЭДЬХЭЛЭЙ БАЯЛИГ

ТҮРЭЛ АРАДАЙМНАЙ сэсэн мэргэн үгэнүүд хэзээдэшье хуушардаггүй, хэндэшье үшөө диилдэзгүй, хэнииешье хүлеэдэггүй, үе сагта жэбэрдэггүй алтан мэтэ, шагааһан лэ газарта тобхон тудажа буудаг годли шэнги ха юм. Гэдэ үгэнүүдые дахин дахин шагнахадаа, арад зонойнгоо ухаан бодолой хурдан, һонор байһаниие гайхахаш.

...Үшөө бага ябааб. Нютагайм үбгэд, хүгшэд Эрээн Үбэр хадын, Сагаан жалгын ташалангуудаар нажарай һайхан сагта надхан ургэпан улаалзайнуудай тибһэ малтаад ерэхэдээ:

— Одоошье бидэтнай дэлхэй дайдынгаа баялигта хүртэбэбди, — гэжэ баясадагыень мүнөөшье болотор мартадаггүйб.

«Дэлхэйн баялиг», «Хангайн баялиг», «Газарай баялиг» гээд олон ойлгосонууд манайда бии. Тиибэшье бидэнэй эгээл һайн һайхан гэжэ тоолодог «Сэдьхэлэй баялиг» гээшэдэ һүгэдэнгүй байхын аргагүй.

Баян сэдьхэл... Уян сэдьхэл... Үнжэгэн арюухан мэдэрэл, амитай юумэн бүхэниие хайрлаха сэдьхэл гээшэмнай сэгнэгдэшэгүй үнэтэй ха юм.

Владимир Дмитриевич Бонч-Бруевич агуу Ленин тухай бэшэһэн рассказууд соо иимэ ушар тухай хөөрэһэн байдаг.

Владимир Ильич Ленин сүлөөтэй сагаа һамбаашалан, сэбэр тунгалаг агаарта сэнгэн амархаяа Москва шадарай ойдо гараһан гэхэ. Ёһын тулада гэхэ гү, али амархын шалтагаан буу абажа, хэдэн хүнүүдтэй ошоо һэн ха.

Буутай ябаһан Владимир Ильич Ленинэй урдаһаа шаб шарахан нэгэ үнэгэн гүйжэ гараад, ута һүүлээ намируулан, тунга саһан дээрэ һолонго мэтээр һахалзан байба ха.

Теэд Ленин буудахаяа яараагүй. Үнэгые хараад лэ зогсошоо. Зэрлиг тэрэ араата тэндээ үни тогтохо һэн гү даа — шурд гэн харайжа, шугы руу шургашоо һааб даа.

Һүүлдэнь нүхэдынь Ленинһээ асуугаа ха:

— Владимир Ильич, юундэ буудаагүйбта? Унагаахаар байгаал.

Тинхэдэнь Ленин һанаа алдаад:

— Дан лэ гоё һайхан амитан. Хайратайшье, — гэжэ хэлээ гэдэг.

Дэлгэр баян сэдьхэл тухай хэды олон роман, повесть, поэмэ, домог, шүлэг, дуунууд бэшэгдээ гээшэб!

Сэсэгэй хангалтама залааһаа һайхан,
Сэсэрэн унаһан шүүдэрһээ арюухан
Сэдьхэлэй баялигые одоо хулуухагүйш,
Сэнтэй тэрээнһээ юумэ олохогүйш! —

гэжэ азербайджан арадай поэт Самед Вургунай шүлэглэн бэшэһэниинь эндэ яаха аргагүй таарана бэшэ аал?

...Нёдондо намар болоһон нэгэ ушар һанаанһаам гаранагүй.

Буряад нэгэ тосхондо (нэрыень дурдаад яахамнайб) таниха айлайнгаа гэрэй гэшхүүр дээрэ һуужа байбабди. Тэрэ айлай хүбүүн, үшөө һургуулиин һурагша, газаа ябаһан шара халтар нохой гэнтэ харажархёод:

— Ямар гоё нохой гээшэб? Энэ хаанаһаа бии болооб? Урда тээнь харагдаагүй нохойл! — гэжэ хэлээд, хашаагайнгаа үүдэ хаб-яб шэдэлэн гүйжэ гарашаба.

«Нохойе үхибүүн гоёшоогоо юм ааб даа» — гэжэ һанаһан бишье өөрынгөө хэрэгээр ошоо һэн бэзээб.

Үдэшэлэн тэрэ айлайдаа ерэхэдэм, үнөөхи шара халтар нохой амбаарайнь үүдэндэ уяатай байба. Танилайм хүбүүн тэрэ нохойе эдеэлүүлжэ зогсобо. «Нохойдо дуратай үхибүүн ха юм» гэжэ лаблан, дахин һанаха зуураа, тэрэ хүбүүнэй хажууда ошобоб:

— Нохой болгожо абахашни аал? Зохид лэ амитан байна. Ёһотой хорёошо...

— Хүйтэн һайса болотор энээниие тэжээхэб.

— Тиигээд?..

— Гоёл гүтал энээнһээ гараха даа, — гэжэ тэрэ хүбүүн ехэл олзуурхуугаар нам тээшэ энеэбхилэн хараба.

Тэдэ үгэнүүдһээнь минии досоо юундэшьеб аягүй болошоо һэн.

Ажабайдал гээшэ ажабайдал. Элдэб юумэн болодог, үзэгдэдэг юм ааб даа. Олон жэлдэ һаажа, һүыень уужа, тоһыень эдиһэн үнеэгээ үүсэ болгодог ха юм. Эрхэлүүлжэ байгаад тэжээһэн поршоонхонуудаа томо болохолоорнь алуулаад, мяхыень худалдадаг, өөһэдөөшье эдидэг байна ха юмбибди. «Ажабайдал гээшэ ажабайдал» теэд иимэрхүү юумэн бүхэндэ өөрын уйдхар гуниг байдаг ха.

Минии багымни, эдир наһанайшье нүхэр баһал уян, баян сэдьхэлтэй юм.

Тэрэнэй тэжээжэ тэнжээһэн үншэн нэгэ хурьгахан томо болонхой, хорёо соогуур гүйхэ, харайха. Бүри жаа байхадань, тархиень маажа маажаһаар тэрэнээ мүргэдэг болгожорхиһон юм. Тэрэнь «Борхи» гэжэ нэрэтэй һэн.

— Үхибүүд, тэрьелэгты! Борхи хорёоһоо гараа!...

— Борхи таанадые тарайса мүргэхэ даа!!!...

— Амияа абахаяа болиторoo тэрээндэ мүргүүлхэдээ, һанаа орохот!

Иигэжэ байгаад, һууринаймнай үхибүүд хорёо дээрэ гаранхай хашхаралдагша бэлэй.

Борхинь нэгэтэ хүлөө хухалжархиба. «Энэшни амитан болохоо болёо. Гаргажа эдие саашань! — гэжэ эсэгынгээ хэлэхэдэ, минии нүхэр ухаа алдажархёо һэн. Тэрэ түлгээ алуулаагүй, колхозой амбаарта тушаалгаагүй. Удангүй хониёо ветеринарта шэрэжэ абаашаад, хүлыень барюулжа, малай эмшэнэй ашаар, өөрынгөө оролдолгоор хүлтэй дахин болгоһон юм.

Энээн тухай уншаһан зарим нүхэд иигэжэ хэлэжэ магад: «Дан нимгэн сэдьхэл гээшэ ааб даа. Дан үлүүсэ».

Тэрэ хүбүүн мүнөө һайн хүн болонхой. Дэлгэр баян сэдьхэлтэй.

ТЕЭД баһал ондоо хүнүүд бидэнэй дунда ябана гээд мартахаар бэшэ. Юумэн бүхэниие харахадаа, үзэхэдөө, эдихэ, ууха тухай, ямар ушарта хэрэглэхэ тухай бодомжолдог заримашуул яһала бии ааб даа.

Тиимэ хүн һэншье гэнгүй, ургажа байһан хүһа сабшажа унагаагаад гал түлихэ. Тиимэ хүн хэдэн аяга һамар абахын тула сэл ногоон хуша модые унагааха. Тиимэ хүн гэрэйнгээ сонхо гоёохо гэжэ дүн сагаанаар сэсэглэһэн мойһоной мүшэрнүүдые хайра гамгүй хухалха. Хүнэй хүртэшэгүй гэмээр үндэр хярын оройдо ябаһан бугые тиимэ хүн буудажа унагааха. Мяханайнь түлөө бэшэ, шүһан эбэрэйнь түлөө.

«Хүн һургуулһаараа, хүлэг унуулһаараа» гэжэ арадай сэсэн мэргэн үгые дахин эндэ дурдамаар.

Нэгэ басаганай эхэдээ юу хэлэжэ байһые шагнаа һэм.

— Шамда олон танил бии ха юм. Намда улаан үнгэтэй кроссовко хэрэгтэй болоо,— гэжэ эжыгээ хашарааһан үхиниие хараад, «энэшни оршон тойронхи байгаали һайхашаахагүй, харин хэрэгтэй юумэеэл тэндэһээ олохол гэжэ оролдохо» — гээд юундэшьеб һанаа һэм.

Тиигээд лэ бүхы юумые өөрын хэрэглэмжэдэ орохо гү, шухала болохо, энэ хэды мүнгэ намда олгохоб гэжэ харадаг, шэбшэдэг хүмнай амитаниие, байгаалиие, үзэсхэлэн гоё һайханиие гамнаха гээ гүт? Үгы!

Нүхэдтөө туһалха, хэрэгтэй сагтань өөрынгөө үгэ хэлэжэ, зүбшэл заабаришье үгэдэг хүнүүд манайда олон ха юм. Тэдэнэрые сэдьхэлээрээ баян нүхэд гэжэ зүрхэтэйгөөр лаблан тооломоор бэшэ гү?

«Минии наһанда хүрэхэ даа» гэһэн һанaлтай заримашуултай яһала уулзагдаһан байха даа. Тиимэ хүнүүд байгаалиин, газар дайдын баялигуудта гам хайрагүй орохоһоо гадна, үнжэгэн мэехэй, баян сэдьхэлые доро хаража, наада баридаг.

Сэдьхэлэй баялиг... Сэгнэшэгүй үнэтэй баялиг. Иимэл мэдэрэл, иимэл шунал гээшые үхибүүн бүхэнэй сэдьхэл соо багаһаань хойшо «тарижа», хүмүүжүүлжэ ябадаг һаамнай, ямаршье ехэ хэрэг һааб даа.

«Тюмень—Сургут» гэһэн зайн галай лини дээрэ иимэ ушар болоһон гэдэг.

Арбан мянган вольттой шэжэм утаһан нэгэ газарта таһаршоод байба ха. Һалхи шуурганай буугаа һаа, ехэ аюул болохо байгаа.

Танигдаагүй хоёр монтёр хүбүүд тэрэ аюулые зайсуулжа, ами наһаяа хайрлангүй, үнөөхи үндэр бахана өөдэ гаража, утаһануудые залгаа.

«Тэдэнэй нэрэнүүдые хэншье мэдэнэгүй. Бидэ хэзэбди гэжэ хэншье ерээгүй, дуулгаагүй» — гээд «Комсомольская правда» газетэ бэшээ һэн.

Тэдэ хүнүүд баатаршалга гаргахаһаа гадна, сэдьхэл зүрхэнэйнгөө сэбэр һайхан баялигые гэршэлэн харуулаа ха юм.

Баһа нэгэ жэшээ. Танил талануудтаа айлшалалган, ябалган болодог гээшэ ааб даа. Танилайдаа нэгэтэ орон гэһээмнай, нариихан бэетэй эхэнь гэрэйнгээ шала угаажа сүлөөгүй байба. Харан гэхэдэ, хоёр басагад балкон дээрэ гаража һуушанхай, ута ута сигаретэнүүдые амандаа зуунхай, юуншьеб тухай шолшогоносо хөөрэлдэхэнь харагдаа һэн.

Эхэ, эсэгээ хайрлаха, гамнаха сэдьхэл гээшэмнай баһа нэгэ баялиг болоно бэшэ аал?...

Ябаһан газартаа модо һуулгаха, ахир амитадые хайрлан тэжээхэ, һалбаран ургаһан сэсэгүүдые таһа улаа татангүй эльбэжэ, гоёшоожо наадаха, сэбэр тунгалаг горхондо бог хаяхагүй — хэды олон һайн һайхан шэнжэнүүд хүнүүдтэ бииб даа!...

Мандаг лэ дэлгэр баян сэдьхэл!

Георгий ДАШАБЫЛОВ.

ИЛАЛТЫН 40 Ж... ОЙДО БЭЛЭД...

Түүхын болон соёлой памятнигуудые сахин хамгаалха Бүхэроссин бүлгэмэй Буряадай отделениин республиканска советэй президиумэй заседани һаяхан боложо үнгэрбэ. Тус заседание соведэй түрүүлэгшэ, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо С. В. Ангапов хүтэлбэрилөө.

Зүблэхэ зүйлэй түрүүшын асуудалаар Түүхын болон соёлой памятнигуудые сахин хамгаалха бүлгэмэй Улаан-Үдын районой эмхиин Агууехэ Илалтын 40 жэлэй ойдо хэр бэлдэжэ байһан тухай зүбшэгдэбэ. Тус районой газар дээрэ Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агууехэ дайнда унаһан нютагайнгаа хүбүүдтэ зорюулһан 33 памятник, граждан дайнай үеын— 15, архитектурна.—5, археологическа 30 памятник бии юм. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай баатарнуудта бодхоогдоһон памятник-хүшөөнүүдые һэльбэн шэнэлхэ, заһабарилха, болбосон түхэлтэй болгохо талаар ехэ юумэн эндэ хэгдэнэ. Энэ талаар КПСС-эй райкомой, райсоведэй гүйсэдкомой байгша оной февралиин 28-да баталан абаһан тогтоол үргэн хэмжээнүүдые хараалһан байха юм. Дайнай ветерануудтай уулзалганууд, элдэб янзын үдэшэнүүд, лекци болон хөөрэлдөөнүүд үнгэргэгдэхөөр хараалагдана.

Районой «Коммунизмын туяа» газетэ зургаадахи жэлээ «Хүшөө тээшэ зурыһан зүргэ» гэжэ нинитэ гаршаг доро һонирхолтойшье, һургаалтайшье олон материалнуудые толилһон байна. Бүхыдөө 134 хү... даа. Район д... мятнигууд бо... шээнь, Эсэг... гаалгын дайн... бүүдтээ зор... Саянта, Сара... ки, Вознесен... вэ гэхэ мэт... шэнэ хүшөө... доо. Дээдэ-Ж... эндэхи колхо... түрүүлэгшэ ... шөө нютага... һан байха ю...

Түүхын ба... нигуудай ни... мүн лэ Илал... ойдо зорю... хаанагүй ех... ябуулагдана. ... Үдын районо... вет болон ко... низацинууд, ... нүүдэй эдэбх... дэ арадай гай... дэртэ үргэн ... лэдхэл хэжэ ... һээ эдэнэй ... садшье райо... ябуулгые эд... той гэжэ пре... дани дээрэ ... лэгдэбэ.

Мүн Түүх... памятнигууды... гаалха бүлгэ... тэ тоосоото-һ... пани үнгэрг... тоол батала... эхин эмхину... һунгалтын с... октябрь-ноябр... районно кон... — декабрь со... ска тоосоото-... ференци 198... һарада үнгэр... тоогдобо. Пр... седани дээрэ... хала асууда... хэлсэгдэһэн б...

ОНЬҺОН ҮГЭНҮҮД

Булад даадаг,
Большевик иладаг.
Гэгээрэлтэ газарта—гэрэл,
Большевигүүдэй газарта —
болбосорол.
Зоной сэдьхэл партида,
Золой харгы коммунизмда.
Амгалан байдал
Артельдэ байдаг,
Эрдэм бэлиг
Университедтэ байдаг.
Партиин замаар илахаш,
Артелиин замаар жаргахаш.
Набша сэсэг наранһаа,
Наһанай жаргал партиһаа.
Наранай элшын хүсөөр
Набша сэсэг задардаг,
Хамтын ажалай ашаар
Хамаг хэрэг бүтэдэг.
Машина эсэхэгүй,
Манай ажалшан сусахагүй
Үбһэн ургабал—юртэмсын
шэмэг,
Үхэр олошорбол—колхозой
шэмэг.
Улад хубилжа,
Улаанаар эрьелдэбэ.
Саг хубилжа,
Сагаанаар эрьелдэбэ.
Эхэнэр хүн
Эрхэтэй боложо,
Эрэ хүнтэй
Эмээ зэргэлүүлбэ.
Буряадай байдал
Большевик зохёогоо,
Арадай жаргал
Ленин зохёогоо.
Мүнгэн зула мүшэнһөө
Мүнхэ жаргал Ленинһээ.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: КПСС-эй ЦК-гай Политбюродо. ТАСС-ай мэдүүлгэ «Фермэ бүхэндэ— элбэг тэжээл» —материалнуудай суглуулбари.

Хоёрдохи хуудаһанда: Профсоюзай ажабайдал. «Юундэ бидэнэр энээниие хэхэ болообибди» — С. Селиврын статья. «Найдамтай түшэг тулгуури» — Л. Шопхоевой статья. «Мал ажал —онсо шухала һалбари». «Гаргашань— харюулагдаха» А. Рычковой статья.

Гурбадахи хуудаһанда: «Бүгэдэ нийтын хэрэг» — һургуулиие хубилган шэнэлэлгэдэ зорюулагдаһан материалнууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда- «Шэнэ һониннууд»— мэдээсэлнүүдэй суглуулбари.

УУЛЗАХА ГАЗАРЫНЬ— МОСКВА

«Шереметьево» аэропорт хадаа хилын саанахи олон айлшадай, тэрэ тоодо эдэ үдэрнүүдтэ «Дружба-84» гэһэн уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ хабаадалсахаяа ерээһэн спортсменүүдтэ Москва хотын ворота болоожо үгэдэг гээшэ. Олон оронуудһаа ерэһэн спортын түлөөлэгшэд эндэл хүндэмүүшэ ёһоор угталгын оршон байдалда абтадаг юм. Иимэ угтамжа ехэ мүрысөө үнгэргэхэ болоһон Москва, Таллин хотонуудай хүтэлбэрилэгшэд бэлдэһээр үнинэй. Ниислэл хотын аэропортдо мүнөө гоё һайханаар шэмэглэгдэһэн «Дружба-84» гэһэн штабай хүдэлмэрилэгшэд айлшадые халуунаар угтан абана.

Айлшад хүндэмүүшэ ёһоор угтагдаһанай һүүлээр автобусуудта һуугаад, Москва хото руу ошоно. Бусадһаа түрүүлэн 52 спортсменүүдһээ бүридэһэн КНДР-эй команда ерээ. Тэдэнэй удаа Вьетнамай, Кампучиин, Эфиопиин, Кубын, Мадагаскарай, Сейшельскэ аралнуудай, Гвиней-Бисаугай, Сенегалай, Гвинейн Республикын, Чехословакиин, Ирагай команданууд ерээһэн байна.

— Уласхоорондын иимэ ехэ мүрысөөнүүдтэ манай ороной спортсменүүдэй диилэнхи олониинь түрүүшынхиеэ хабаадалсахань. Лужникидэ үнгэргэгдэһэн мүрысөөнүүд дээрэ манай спортсменүүд өөһэдынгөө бэлиг шадабари харуулхаһаа гадна, дүй дүршэлөө халан абалсаха болоно,— гэжэ Малагасайскын хүчэн атледүүдэй тренер Эдуард Расуанава хөөрэнэ.—Манай командын олонхи спортсменүүд Белоруссиин ССР-эй габьяата тренер Борис Хроловичын хүтэлбэри доро уласхоорондын энэ мүрысөөндэ бэеэ һорёо юм.

Советскэ Союз түрүүшынхеэ ерэһэн олон ороной спортсменүүд «Алтан намарай» шэнжэтэй болоожо байһан орэдой хүһата ойгоор шэмэглэгдэһэн Москва шадарай байгаалиие автобусой сонхоор шэртэн харана. Эдэнэр Ленинскэ проспектдэхи «Спорт» гэжэ нэрэтэй гостиницада абаһаар байрлажа эхилээ. Мүрысөөнүүдэй эхилхэдэ «Россия» гэжэ томо гостиницада түбхинэхөөр хараалагдана.

Москва хото ерэһэн айлшад эгээн түрүүлэн мүрысөөнэй үнгэргэгдэхэ стадионуудта ошожо, һорёонуудые хэнэ, байра байдалтайнь танилсана. Тиимэ һорёонууд болон танилсалга Б. И. Ленинэй нэрэмжэтэ Түбэй стадионтой, Крылатскидахи болон «Олимпийский» гэһэн спортын комплекстой болохо юм. 1980 ондо үнгэргэгдэһэн Олимпиин наадануудта хабаадагшадай дунда эдэ стадионуудынай мэдээжэ болоо юм. Тиихэдэ эдэ стадионууд дээрэ дэлхэйн 36 рекорднууд тогтоогдоо һэм шуу.

Москва хото ерэгшэдэй дунда дэлхэй дээрэ мэдээжэ болоһон спортсменүүд олон. Жэшээнь, Лужникидахи, хүнгэн атледүүдэй бэеэ һоридог талмай дээрэ Кубын спортсменүүд— Олимпиин наадануудай хоёр удаа чемпион Альберто Хуанторена, богони зайда урилдахадаа түрдан гэгдэһэн Сильвио Леонардо, Леандро Пенальвер гэгшэд бии. Хуанторена урилдаанай зүргэ дээрэ хүндөөр гэмтэһэнэйнгээ удаа дахинаа гаранхай. Тэрэ Хельсинкидэ дэлхэйн түрүү һуури эзэлхын түлөө үнгэргэгдэһэн урилдаан дээрэ гэмтэһэн байгаа. Мүнөө тэрэ улесхоорондын мүрысөөн дээрэ түрүү һууринуудай нэгые эзэлхэ эрмэлзэлтэй.

Кубын баскетболистнуудай команда Москва хото бусаһаа һүүлдэ ерэхэ юм. Юуб гэхэдэ, баскетболой мүрысөөн августын 22-һоо эхилхэ хараатай. Гаванаһаа мэдээсэһэнэй ёһоор, Сүлөөтэ арадай суглуулагдамал команда мүнөө хэзээ хэзээнэйхиһээ бэлэдхэл һайнтай ха.

Крылатскидахи Олимпиин наадануудай велосипедистнүүдэй зүргэ дээрэ үдэр бүри графигай ёһоор һорилго үнгэргэгдэнэ. Харин дэлхэй дээрэ эгээл түргэн харгытай. Москвагай зүргэ дээрэ урилдажа һураха гээшэ хэсүүтэй. Эндэл мүнөө айлшад бэеэ һорижо, хүндэ гаталуутай зүргэнүүдээ туршажа байнхай.

Велосипедээр бэеэ һоридог газарай хажуу тээхэнэ, спортын мүрысөөнүүдтэ дуратайшуулда мэдээжэ болоһон хүниие харанабди. Энэмнай Олимпиин наадaнай чемпион, мүнөө Чехословакиин урилдаашадые һоридог Антон Ткач болоно.

— Болохоёо байгаа мүрысөөн угаа һонирхолтойгоор үнгэрхэ зэргэтэй. Юуб гэхэдэ. Крылатскда болохо мүрысөөндэ Лос-Анджелесай Олимпиин наадануудта орходоо мэдээжэ урилдаашад хабаадалсаха болочо ха юм. Эндэ СССР-эй, ГДР-эй, мүн манайшье велосипедистнүүд түрүүшын һууринуудые эзэлхын түлөө мүрысэхэнь гээшэ,—гэжэ тэрэ хөөрэнэ.

«Дружба-84» гэһэн мүрысөөн Олимпиин наадануудай, дэлхэйн болон Европын чемпионуудые суглуулхадаа спортдо дуратайшуулай, илангаяа эдиршүүлэй дунда ехэ һонирхол татахань дамжаггүй. Мүрысөөнүүдэй болохо үдэр худалдагдаха билетүүд харагшад болон үхибүүдэй захилаар тараагданхай.

Ехэ мүрысөөнүүдтэ хабаадагшад болон айлшадые шефтэ абалга хадаа Москва хотын ажалша коллективүүдэй ёһотой һайн һайхан ёһо заншал болонхой юм. Иимэ хүндэмүүшэ ёһо заншал «Дружба-84» мүрысөөндэ хабаадахаяа ерэгшэдэй дунда дэлгэрхэ. Энэ ехэ үүргэ ниислэл хотын комсомолшуудта даалгагдаа.

Болохоёо байгаа мүрысөөнүүдтэ хабаадахаяа ерэгшэдэй сүлөө сагаар элбэг байхань мэдээжэ. Тиимэһээ мүрысөө үнгэргэхэ эмхидхэлэй комитет соёлой программа тусхайтаар зохёоһон байна. Выставкын түбэй зал соо спортын асуудалнуудта зорюулагдаһан уран һайханай выставкэ нээгдэхэ.

Тэрэшэлэн Москвагай кинотеатрнуудта спорт тухай уран һайханай, документальна, научно-популярна фильмүүд харуулагдаха болоно. Мүрысөө угтуулан уран һайханай хоёр фильм харуулагдаха юм. Август һарын хоёрдохи хахадһаа концертын залнуудта эстрадын тусхай программанууд зохёогдон табигдаһан, мүн гадаадын болон манай ороной искусствын мэдээжэ дуушад, хатаршад концерт табихаар хараалагдана.

В. НИКИФОРОВА,
Ю. ХРОМОВ,
(ТАСС-ай корр.).

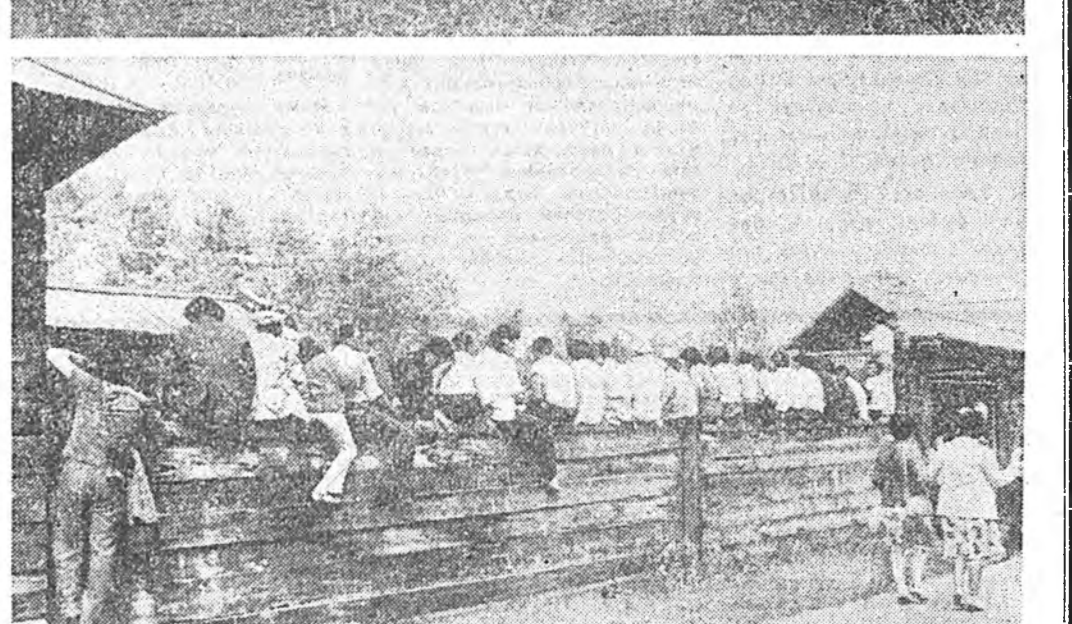

«БУРЯАД ОРОН-84» ГЭҺЭН ФОТО-ЗУРАГАЙ КОНКУРС.
АНДРЕЙ ЧЕПАКИН. «Артистнууд ба харагшад».

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

Москва. 9.00 — «Время». 9.40 — Үглөөнэй гимнастика. 9.55 — «Физкультурнигай заабаринууд». 10.05 — Концерт. 10.25 — «Спортлотогой» 33-дахи тираж». 10.35— Афган артистнуудай концерт. 10.55— «Һайн эд бараа-элбэг ехээр». 11.25 — Ородой урданай уран бүтээлнүүд тухай. 11.55 — «Люди и дельфины»— гурбан серитэй уран һайханай фильм (3-дахи сери). 13.00 — Бүхэсоюзна телеконкурс Ригэһээ дамжуулагдаха. 14.00 — Баримтата фильм. 14.30 — «Гэр бүлэ ба һургуули». 15.00 — «Ан амитадай аймагта». 16.00 — «Мүнөөдэр — түби дэлхэй дээрэ». 16.15 —Мультфильм. 16.55 — Политическэ шэнжэлэгшэ Л. А. Вознесенскиин хөөрөөн. 17.25 — Л. Рюмина дуулаха. 17.50 — «Хани барисаан» гэһэн уласхоорондын мүрысөөнүүдтэ. 19.00 — «Архитектура ба театр». 19.40 — СССР-эй арадай артист О. Поповой хабаадалгатай хүгжэмтэ фильм. 20.55 — Спор-
тивна уран һ... Б. И. Ленинэй... бэй стадионһ... ха. 22.30 — ... «Дуун-84». ... фильм. 01.00 ... саан» гэһэн ... мүрысөөнүүд...

МАНАЙ АДРЕС, ТЕЛЕФОНУУД: ИНДЕКС: 670000

г. УЛАН-УДЭ ул. КАЛАНДАРИШВИЛИ, 23, редактор—2-50-96, приемная—2-54-54, зам. редактора—2-68-08, зам. редактора—2-62-62, отв. секретарь—2-50-52, секретариат—2-66-76, отделы: партийной жизни—2-34-05, пропаганды—2-56-23, промышленности и строительства—2-61-35, сельского хозяйства—2-64-36, 2-63-86, советского строительства и быта—2-69-58, культуры и школ—2-60-21, 2-57-63, информации—2-60-91, переводов—2-54-93, писем и сельскоров—2-67-81, корректорская—2-33-61, выпускающие—2-35-95, отдел объявлений—2-65-54.

Республиканская типография Государственного комитета Бурятской АССР по делам издательств, полиграфии и книжной торговли г. Улан-Удэ, ул. Ленина, ... Н-02511. Заказ № 189. Индекс 04...